

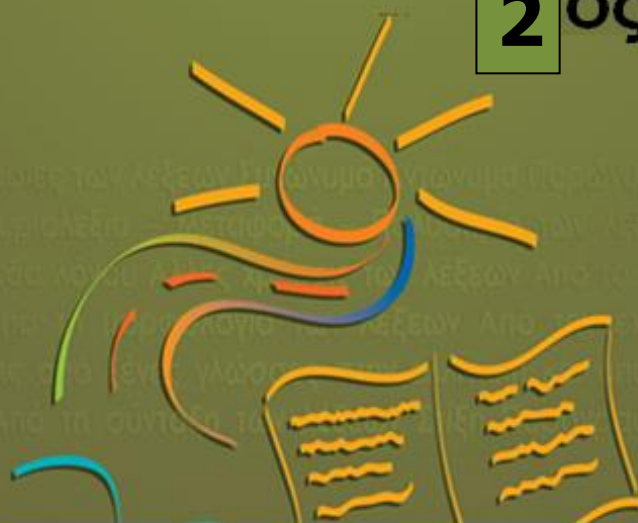
**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ
ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

γλωσσικές ασκήσεις

ΓΕΝΙΚΟ ΛΥΚΕΙΟ

2^{ος} τόμος

**ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ
ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»**

γλωσσικές ασκήσεις

για το γενικό λύκειο

2ος Τόμος

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ**

**Γλυκερία Β. Κανδήρου
Δημήτριος Ε. Πασχαλίδης
Σπύρος Ν. Ρίζου**

Συντονισμός: Χρίστος Λ. Τσολάκης

γλωσσικές ασκήσεις

2ος Τόμος

**ΟΡΓΑΝΙΣΜΟ ΕΚΔΟΣΕΩΣ
ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑ**

Συγγραφείς

Γλυκερία Κανδήρου

Φιλολόγος, Καθηγήτρια

Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης

Δημήτριος Ε. Πασχαλίδης

Φιλολόγος, Καθηγητής

Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης

Σπύρος Ν. Ρίζου

Φιλολόγος, Καθηγητής

Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης

Συντονιστής

Χρίστος Λ. Τσολάκης

Καθηγητής Νεοελληνικής Γλώσσας

στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο

Θεσσαλονίκης

Υπεύθυνες για το Παιδαγωγικό

Ινστιτούτο

Χριστίνα Αργυροπούλου

Σύμβουλος

Χριστίνα Βέικου

Σύμβουλος

Δημιουργικό
Βαλεριάνο Τροϊάνι

Αποχρωματισμοί
De Novo

**ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΓΙΑ
ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ**

**ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΓΙΑ
ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ
Ομάδα εργασίας για το Ινστιτούτου
Εκπαιδευτικής Πολιτικής**

**Προσαρμογή: Γελαστοπούλου
Μαρία, Εκπαιδευτικός
Επιμέλεια: Βάντζου Χριστίνα,
Εκπαιδευτικός**

**Επιστημονικός υπεύθυνος:
Βασίλης Κουρμπέτης, Σύμβουλος Α΄
του Υ.ΠΟ.ΠΑΙ.Θ**

**Υπεύθυνη του έργου:
Μαρία Γελαστοπούλου,
Μ.Εδ. Ειδικής Αγωγής**

**Τεχνική υποστήριξη: Κωνσταντίνος
Γκυρτής, Δρ. Πληροφορικής**

**17.Μερικές λέξεις πλαταίνουν
σημασιολογικά, διευρύνεται η
αρχική τους σημασία και αποκτούν
ποικίλες σημασίες μέσα στο χρόνο.
Να βρείτε τον τρόπο με τον οποίο
διευρύνθηκε η σημασία των
παρακάτω λέξεων:**

1.υπηρέτης

.....
.....

2.καρδιά

.....
.....

3.δόντι

.....
.....

4.ανδράποδο

.....
.....

5.διθύραμβος

.....

.....

6.είλωτας

.....

.....

7.σατράπης

.....

.....

18.α. Να βρείτε την αρχική σημασία των λέξεων της Α΄ στήλης.

β. Να αντιστοιχίσετε την αρχική σημασία τους με την ευρύτερη που απέκτησαν μέσα στο χρόνο (στήλη Β΄).

A' αρχική σημασία B' ευρύτερη σημασία

π.χ.

1. εκατόμβη: θυσία εκατό βοδιών (ε)	α. προστασία
2. βουκόλος:	β. κάθε είδους
δωρητής
3. αιγίδα:	γ. ο άνθρωπος
με τον οποίο
έχει κανείς
ισχυρούς
κοινούς
δεσμούς
4. χορηγός:	δ. κάθε είδους
συνεισφορά

5. αδελφός: ε. μεγάλη θυσία,
μέγας αριθμός
ανθρώπων
θυμάτων
6. έρανος: στ. φτιάχνω
7. ταξίδι: ζ. βοσκός γενικά
8. πολεμώ: η. τσιτώνω καθετί
9. τεντώνω: θ. κάθε πορεία σε
μακρινό μέρος
10. μελάني: ι. προσφέρω
11. κερνώ: ια. γραφική ύλη

19. Κάποιες λέξεις στενεύουν σημασιολογικά, δηλαδή κρατούν μία μόνο από τις πολλές και ποικίλες σημασίες που είχαν αρχικά.

Μπορείτε να παρακολουθήσετε το στένεμα των ακόλουθων λέξεων;

1.ποιητής

.....
.....

2.τύχη

.....
.....

3.ρήμα

.....
.....

4.άρτος

.....
.....

5.ψάλλω

.....
.....

6.έπος

.....

.....

7.άγαλμα

.....

.....

8.τέμενος

.....

.....

20. Μερικές λέξεις χειροτερεύουν σημασιολογικά, δηλαδή φθείρεται η σημασία τους και δηλώνουν κάτι κακό, ενώ αρχικά δήλωναν κάτι καλό. Να βρείτε:

α) την αρχική σημασία των παρακάτω λέξεων

β) τη σημασιολογική μεταβολή (χειροτέρευση) που υπέστησαν μέσα στο χρόνο

**γ) πού οφείλονται, κατά τη γνώμη
σας, οι σημασιολογικές αλλοιώσεις
αυτών των λέξεων αγαθός**

.....

.....

.....

πονηρός

.....

.....

.....

μοχθηρός

.....

.....

.....

βάνουσος

.....

.....

.....

άθλιος

.....

.....
.....

21. Εκτός από τις λέξεις που χειροτερεύουν σημασιολογικά, υπάρχουν και λέξεις που βελτιώνονται/καλυτερεύουν σημασιολογικά. Να εντοπίσετε την αρχική σημασία και τις βελτιώσεις που παρουσιάζουν οι λέξεις:

λεβέντης

.....
.....
.....

νήπιο

.....
.....
.....

υπουργός

.....
.....

.....
δουλειά

.....
.....
.....
τύχη

22. Να βρείτε τη σημασία των λέξε-
ων **έπαρση, ασθενής και ακέραιος**
σε καθεμία από τις παρακάτω
προτάσεις:

α) 1.Μιλάει με έπαρση για τα κατορ-
θώματά του.

.....
.....
2.Κάθε πρωί γίνεται η έπαρση της
σημαίας.

.....
.....
β) 1.Είναι ασθενής χαρακτήρας.

.....
.....
2.Οι ασθενείς μαθητές πρέπει να προσκομίζουν ιατρική βεβαίωση.

.....
.....
3.Όπως όλοι οι άνθρωποι, έχει και αυτός το ασθενές σημείο του χαρακτήρα του.

.....
.....
4.Έχει ασθενή όραση.

.....
.....
5.Οι νέες αυξήσεις στις τιμές των καυσίμων πλήττουν κυρίως τις ασθενέστερες οικονομικά τάξεις.

.....
.....
γ) 1. Κατέβαλα ακέραιο το ποσό της οφειλής μου.
.....
.....

2. Έχει ακέραιες τις σωματικές και πνευματικές του δυνάμεις.
.....
.....

3. Αναλαμβάνω ακεραία την ευθύνη των πράξεών μου.
.....
.....

4. Έκανα το καθήκον μου στο ακέραιο.
.....
.....

5. Είναι ακέραιος χαρακτήρας.
.....
.....

23. Να βρείτε ποια ήταν η πρώτη σημασία των παρακάτω λέξεων και ποια η σημερινή μεταφορική σημασία τους.

1. φενάκη.....

.....

2. σταυρώνω.....

.....

3. ανερμάτιστος.....

.....

4. δορυφόρος.....

.....

5. εμπορεύομαι.....

.....

6. μύωπας.....

.....

7. ξιφουλκώ.....

.....

8. πυροδοτώ.....

.....

9. ναρκοθετώ.....

.....

10. προσβάλλω.....

.....

24. Η λέξη **γλώσσα** χρησιμοποιείται σε πολλές μεταφορικές φράσεις. Να βρείτε ποια μεταφορική φράση που περιέχει τη λέξη **γλώσσα** αντιστοιχεί

σε κάθε σημασία που σας δίνεται.

1.κουράστηκα, ταλαιπωρήθηκα

π.χ.

μου βγήκε η γλώσσα.

2.αυθαδιάζει

.....
.....

3.έμεινε άναυδος ή δε θέλει να μιλήσει

.....
.....

4.αρχίζει να μιλά ελεύθερα και με ευχέρεια

.....
.....

5.δυσκολεύεται να εκφράσει αυτό που σκέφτεται λόγω ταραχής

.....

.....

6.δεν μπορεί να κρατήσει ένα μυστικό

.....

.....

7.μην κακομελετάς

.....

.....

8.αυτοί που σχολιάζουν κακόβουλα τους άλλους

.....

.....

9.μιλά με κακία/με καλοσύνη

.....

.....

10.για λέξη που μας διαφεύγει

.....

.....

25. Να εντάξετε καθεμιά από τις ακόλουθες λέξεις σε διαφορετικές φράσεις, έτσι ώστε να γίνει φανερή η πολυσημία της λέξης.

1.έκδοση.....

.....

.....

.....

2.καταβολή

.....
.....
.....

3.κατάσχεση.....

.....
.....
.....

4.καταγραφή.....

.....
.....
.....

5.χαλώ.....

.....
.....
.....

6.χαλαρός.....

.....
.....
.....

7.κύκλωμα

.....
.....
.....
.....

8.σκηνή.....

.....
.....
.....

9.σκιάζω.....

.....
.....
.....

10.όργανο.....

.....

.....

.....

26. Να εντάξετε τις παρακάτω λέξεις σε διαφορετικές περιόδους λόγου, έτσι ώστε να φανούν οι διαφορετικές νοηματικές αποχρώσεις που απέκτησαν μέσα στο χρόνο. (μπορείτε να χρησιμοποιήσετε τις λέξεις και μέσα σε χαρακτηριστικές εκφράσεις, που λέγονται σε συγκεκριμένες συνθήκες επικοινωνίας).

1.φύλλο

.....

.....

.....

.....

2.μαύρος

.....

.....

.....

.....

3.αγωγή.....

.....

.....

.....

4.αέρας

.....

.....

.....

.....

5.ασφάλεια

.....

.....

.....

.....

6. γλώσσα

.....

.....

.....

.....

7. γλάστρα

.....

.....

.....

.....

8. βάση

.....

.....

.....

.....

9.παράλυση

.....

.....

.....

.....

10.κατάρρευση

.....

.....

.....

.....

27. Πολλές λέξεις αλλάζουν σημασία μέσα στο χρόνο. Οι ακόλουθες άλλαξαν σημασία μετά την εμφάνιση του χριστιανισμού. Να βρείτε την αρχική και τη μεταγενέστερη σημασία τους.

1.άγγελος.....

.....

2.εκκλησία

.....

.....

3.λειτουργία

.....

.....

4.βαπτίζω

.....

.....

5.επίσκοπος

.....

.....

6.διάκονος

.....

.....

28.Να σχηματίσετε φράσεις με τις λέξεις που σας δίνονται, παίρνοντας υπόψη τις διαφορετικές σημασίες τους, όπως αυτές φαίνονται στα παρακάτω λεκτικά σύνολα.

α) αδυναμία

- 1.έλλειψη σωματικής επάρκειας
- 2.έλλειψη πνευματικής επάρκειας
- 3.συμπάθεια

β) αντίσταση

- 1.η αντίσταση στον επιδρομέα
- 2.η αντίσταση στον αέρα
- 3.η ηλεκτρική αντίσταση

γ) σύσταση

- 1.φυσική σύνθεση, υφή
- 2.συγκρότηση, ίδρυση
- 3.συμβουλή
- 4.παρουσίαση κάποιου νέου προσώπου
- 5.γραπτή ή προφορική μαρτυρία για το χαρακτήρα ή τις ικανότητες κάποιου
- 6.διεύθυνση κατοικίας
- 7.ένωση προσώπων για διάπραξη αξιόποινης πράξης

δ) ασκώ

- 1.ασχολούμαι συστηματικά με κάτι, κυρίως επαγγελματικά**
- 2.κάνω χρήση ενός δικαιώματος ή εκτελώ μια υποχρέωση**
- 3.εφαρμόζω ή επιβάλλω κάτι με άμεσο ή έμμεσο τρόπο**
- 4.ασχολούμαι μεθοδικά με κάτι, προσπαθώ να αναπτύξω μια ικανότητα με τη συνεχή επανάληψη**
- 5.καθοδηγώ σε μια μεθοδική και συστηματική προσπάθεια που θα έχει ως αποτέλεσμα την ανάπτυξη μιας ιδιαίτερης σωματικής ή πνευματικής ικανότητας**

ε) εξετάζω

- 1.ερευνώ προσεκτικά**
- 2.ερευνώ επιστημονικά τον οργανισμό του αρρώστου**
- 3.ανακρίνω**
- 4.λεπτολογώ, δίνω προσοχή**

A series of 20 horizontal dotted lines, spaced evenly down the page, serving as a guide for handwriting practice. Each line is composed of small black dots.

29. Να αποδώσετε τη σημασία των υπογραμμισμένων επιρρημάτων ή επιρρηματικών εκφράσεων με μία ισοδύναμη λέξη ή φράση.

1. Ξύπνησε **κιόλας** το παιδί;

.....
.....

2. Θα του δώσω απάντηση σήμερα **κιόλας**!

.....
.....

3. Όταν θα τον αναζητήσουν, θα βρίσκεται **κιόλας** μακριά.

.....
.....

4. Ο καλός τραγουδιστής δεν τραγουδάει απλώς το τραγούδι, το ερμηνεύει **κιόλας**.

.....
.....

5.— Τον ξέρεις τον Κώστα;

– Αν τον ξέρω... Είναι συγγενής μου **κιόλας**.

.....

.....

6.Δεν έχει πάρει πτυχίο **ακόμη** η κόρη της.

.....

.....

7.**Ακόμη** και ο συνétairos του δεν τον υποστήριξε όσο έπρεπε.

.....

.....

8.– Πώς πηγαίνει η υγεία του;
– **Έτσι κι έτσι**.

.....

.....

9.Η άποψή μου είναι αμερόληπτη και αντικειμενική· εγώ **έτσι κι αλλιώς** δεν κερδίζω τίποτε απ' αυτή την υπόθεση.

.....

.....

10. Πέρασαν **κάπου** δέκα χρόνια από τότε που ξενιτεύτηκε.

.....

.....

11. **Κάπου** **κάπου** μας τηλεφωνεί.

.....

.....

12. Ο φίλος σου **μια φορά** δεν έκανε λάθος· κάποιος άλλος έχει την ευθύνη.

.....

.....

13. Μιλάει σιγανά, **μόλις** **που** ακούγεται.

.....

.....

14. Ο ήλιος **μόλις** είχε ανατείλει και όμως έκανε πολλή ζέστη.

.....

.....

15. Γιαλό γιαλό πηγαίναμε κι **όλο** για σένα λέγαμε.

.....
.....
16. Δεν προσπάθησε **απλώς** να
τονίσει την άποψή του, αλλά
θέλησε να την επιβάλει κιόλας.
.....

.....
.....
17. Η συμμετοχή του ήταν **ιδιαίτερα**
ενθαρρυντική.
.....

.....
.....
18. Επιθυμώ να ανακοινώσω τα
αποτελέσματα στον καθένα
ιδιαιτέρως.
.....

.....
.....
19. Το σκυλί δε δαγκώνει ποτέ,
εκτός αν του επιτεθούν.
.....
.....

**20.Σας ζηλεύω, γιατί επισκέφτηκαν
αυτές τις μέρες την πόλη σας **τόσο**
γνωστοί καλλιτέχνες.**

.....

.....

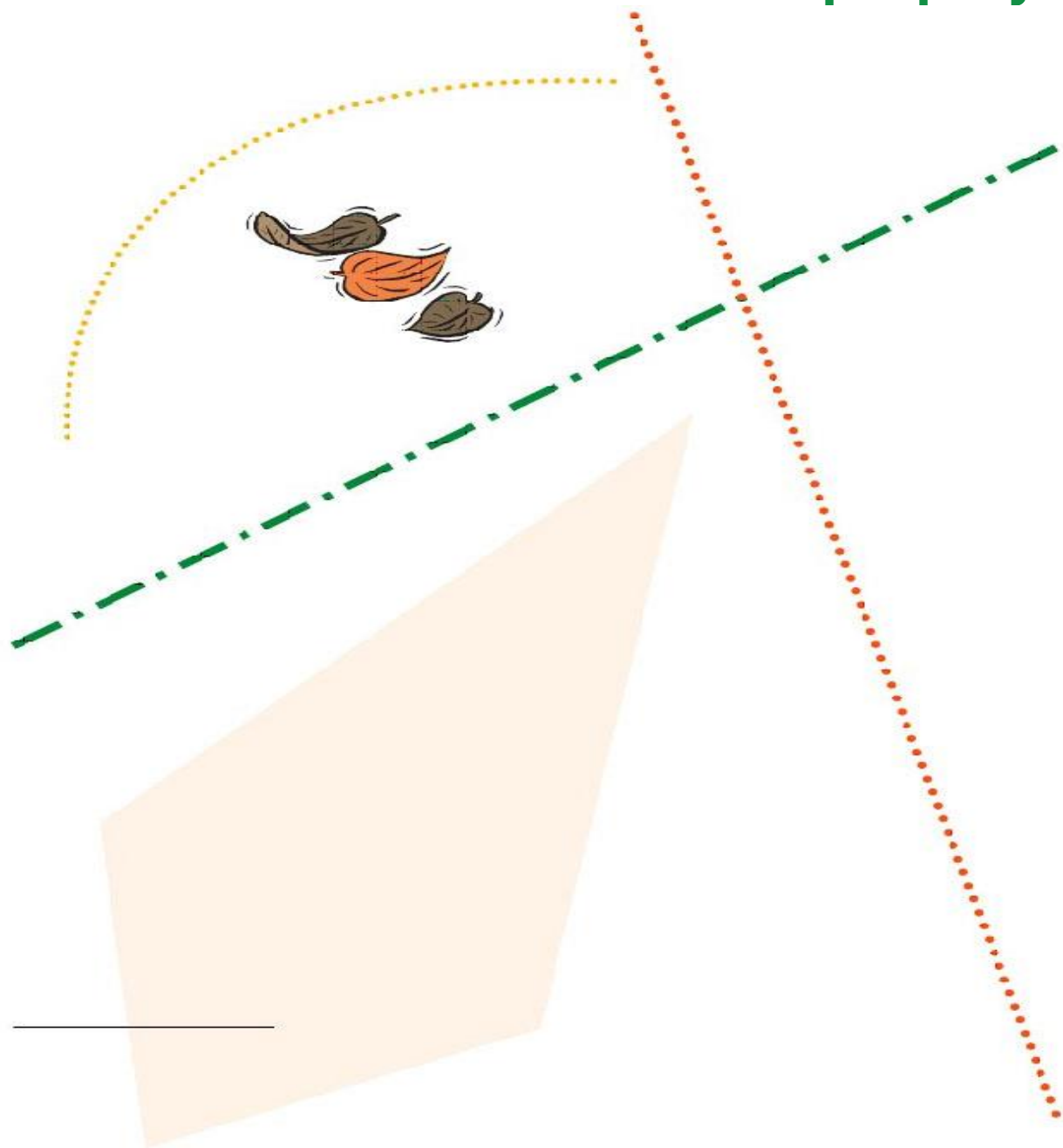
21.Προσπάθησαν **όπως όπως να
καλύψουν το λάθος τους.**

.....

.....

Α΄ ΑΠΟ ΤΙΣ ΣΗΜΑΣΙΕΣ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

6. Ορισμός

Η λέξη ορισμός σχετίζεται ετυμολογικά με το ρήμα ορίζω. Ορίζω σημαίνει θέτω κάτι μέσα σε όρια και, επομένως, όταν κάτι το θέτω μέσα σε όρια, το γνωρίζω, αφού έχω βρει τα όριά του.

Με τον ορισμό εξηγούμε τη σημασία μιας λέξης χρησιμοποιώντας άλλες λέξεις. Αν από έναν ορισμό αφαιρεθεί μία ή περισσότερες λέξεις, τότε ο ορισμός θα είναι ελλιπής και μπορεί να οδηγήσει σε παρανοήσεις

Δύσκολα μπορούμε να ορίσουμε αφηρημένες έννοιες: π.χ. ελευθερία, δικαιοσύνη.

-
- Μ. Τριανταφυλλίδης, Λεξιλογικές Ασκήσεις, Θεσσαλονίκη, 1967.
 - Νεοελληνική Γλώσσα για το γυμνάσιο, τ.Γ΄, ΟΕΔΒ, Αθήνα, 200

A' Από τις σημασίες των λέξεων

6. ΟΡΙΣΜΟΣ

Να αντιστοιχίσετε τους όρους της πρώτης στήλης με τη σημασία τους στη δεύτερη στήλη:

A'		B'		
1.	ντετερμινισμός	α.	ωμότητα, αδιάντροπη ειλικρίνεια
2.	κυνισμός	β.	δουλοπρέπεια
3.	άλλοθι	γ.	καιροσκόπος
4.	οπορτουνιστής	δ.	αιτιοκρατία
5.	ραγιαδισμός	ε.	δικαιολογία για την αντιμετώπιση μιας κατηγορίας

6.	αλλοτρίωση	στ.	δημαγωγία
7.	δημοκοπία	ζ.	εθνικισμός
8.	ιδεολόγημα	η.	αυστηρή προσκόλληση σε προκαθορισμένες μορφές
9.	σοβινισμός	θ.	άποψη που επινο- είται για να υπο- στηρίξει θέσεις ή ενέργειες κάποιου
10.	φορμαλισμός	ι.	αποξένωση

2. Να αντιστοιχίσετε τους ορισμούς που δίνονται στην Α΄ στήλη με τις λέξεις της Β΄ στήλης.

A΄		B΄		
1.	αυτός που αμείβεται χωρίς να εργάζεται	α.	παλινωδία
2.	ο κύριος τύπος μιας λέξης με τον οποίο αναγράφεται στο λεξικό και κανονίζεται η αλφαβητική της τοποθέτηση	β.	σύμπτωση
3.	αμηχανία επιλογής	γ.	υστεροβουλία

4.	αναίρεση των λόγων που είπε κάποιος, ριζική αλλαγή στη στάση του	δ.	λήμμα
5.	διάλογος μεταξύ δύο ή περισσότερων ατόμων με σύντομες ερωτήσεις και απαντήσεις	ε.	δίλημμα
6.	το να συμβαίνουν δύο περιστατικά τον ίδιο καιρό χωρίς αιτιατή σχέση	στ.	στιχομυθία
7.	σκέψη ή ενέργεια που κρύβει ιδιοτέλεια, που	ζ.	αργόμισθος

	αποσκοπεί σε προσωπικά οφέλη			
8.	η καλή φήμη για κάποιον μετά το θάνατό του, η μεταθανάτια δόξα	η.	αδιαλλαξία
9.	ισχυρογνωμοσύνη, έλλειψη συμφιλιωτικής διάθεσης	θ.	δηκτικός
10.	οξύς, προσβλητικός	ι.	υστεροφημί- α

3. Συμπλήρωσε τους όρους ή τους ορισμούς:

1..... = αυτός που προσαρμόζεται στις απαιτήσεις και στους τύπους συμπεριφοράς της ομάδας στην οποία ανήκει, ακόμη κι όταν δεν τον εκφράζουν

2.ντετερμινισμός=.....
.....
.....,
.....

3.ουτοπία =
.....
.....
.....

4..... = η ιδιότητα ορισμένων ανθρώπων να

φαίνονται έντονα, ζωηρά τα χαρακτηριστικά του προσώπου τους κατά τη φωτογράφιση, την κινηματογράφιση ή την τηλεοπτική τους εμφάνιση

5..... = η παραγωγή θρεπτικών οργανικών ουσιών στα φυτά με την επίδραση του ηλιακού φωτός

6.κυβερνοχώρος =.....
.....
.....
.....

7..... = πολιτική πρακτική που χαρακτηρίζεται από υπερβολική προσαρμογή στις περιστάσεις και τάση για εκμετάλλευσή τους, ανεξάρτητα από το αν υπάρχει σύγκρουση με τις ιδεολογικές αρχές

8.παρρησία =
.....
.....
.....

9.ευφημισμός =
.....
.....
.....

10. = η
αγάπη προς το αισθητικά ωραίο

11.πανάκεια =
.....
.....
.....

4. Να επιλέξετε τη σωστή σημασία της λέξης (για κάθε λέξη υπάρχει μόνο μια σωστή απάντηση). Να γράψετε φράσεις στις οποίες οι

λέξεις θα χρησιμοποιούνται με τη σωστή σημασία.

1. **θύσανος:** α) θυσία ζώων
β) μαύρα, πυκνά σύννεφα
γ) διακοσμητική φούντα
συνήθως από νήματα
δ) ουρά λιονταριού

2. **ενδοτικός:** α) εσωτερικός
β) δανεικός
γ) αντίθετος
δ) υποχωρητικός

3. **απηνής:** α) αμείλικτος, σκληρός
β) ατιμώρητος
γ) απρόσιτος, απλησίαστος
δ) χορτάτος

4. **γαλουχώ:** α) τρέφω
β) μεγαλώνω
γ) γαληνεύω, ηρεμώ
δ) διαπαιδαγωγώ

5. φερέγγυος: α) υποφερτός
β) καταφερτζής
γ) αξιόπιστος
δ) επικίνδυνος

6. προσιδιάζει: α) προσθέτει
β) ταιριάζει, αποτελεί
γνώρισμα
γ) ιδιωτικοποιεί
δ) είναι ιδιότροπος

7. απεμπολώ: α) πουλάω την
περιουσία μου
β) αποχωρώ
γ) παραχωρώ τα
δικαιώματά μου,
προδίνω αρχές
δ) απέχω

8. ελλοχεύω: α) είμαι λοχαγός
β) επιτηρώ

- γ) καρδοκώ
- δ) φυλώ σκοπιά

9. αποκύημα: α) προϋπόθεση
β) φαντασία
γ) σκέψη, γνώμη
δ) γέννημα, δημιούργημα

10. ποδηγετώ: α) περπατώ
β) προηγούμαι
γ) συμβάλλω
δ. καθοδηγώ, χειραγωγώ

5. Σας δίνεται η σημασία ορισμένων λέξεων εσείς να βρείτε ποιες είναι αυτές οι λέξεις.

1.απερίσκεπτη φλυαρία, επιπόλαιη συζήτηση

.....
.....

2.επικαλούμαι ανύπαρκτους κινδύνους ή μεγαλοποιώ υπαρκτούς

.....
.....

3.διαίρεση σε μικρά κομμάτια

.....
.....

4.λάτρης, οπαδός, θαυμαστής

.....
.....

5.εξυπηρέτηση προσωπικού συμφέροντος

.....
.....

6.δε συναντάει εμπόδια

.....
.....

7.οικειοποιούμαι, συνήθως με τη βία ή με απάτη, τα δικαιώματα που έχει κάποιος άλλος σε ένα τίτλο εξουσίας, σε μια ιδιοκτησία κτλ.

.....

.....

8.χαρακτηρισμός για σύνολο προσώπων ή πραγμάτων που τα στοιχεία του είναι τελείως άσχετα μεταξύ τους

.....

.....

9.απαλλαγή από κάποια κηδεμονία ή εξάρτηση

.....

.....

10.αποδοκιμάζω, επικρίνω κάποιον ή κάτι με ιδιαίτερη οξύτητα και συνήθως δημόσια

.....
.....

6. Να συμπληρώσετε τα κενά των φράσεων επιλέγοντας από το πλαίσιο τον κατάλληλο όρο.

σκοταδισμός, νεποτισμός, πλουραλισμός φαρισαϊσμός, κυνισμός, φορμαλισμός, μηδενισμός κοσμοπολιτισμός, λαϊκισμός

1. Στην εκπαίδευση ορισμένων υπανάπτυκτων χωρών επικρατεί ακόμη

2. Σε μια εποχή όπου κυριαρχεί ο δεν μπορείς να μένεις κλεισμένος στα στενά όρια της πατρίδας σου.

3.Τους μεγάλους καλλιτέχνες δεν τους χαρακτηρίζει ο αλλά η τάση για καινοτομίες.

4.Είναι να υποστηρίζει ότι συμπάσχει μαζί μας, τη στιγμή που αυτός είναι ο κύριος υπαίτιος των δεινών μας.

5.Η ελεύθερη διακίνηση των ιδεών εξασφαλίζει τον και κατοχυρώνει τη δημοκρατία.

6.Έχει αποδειχτεί πως η δημαγωγία και οπλήττουν τη δημοκρατία.

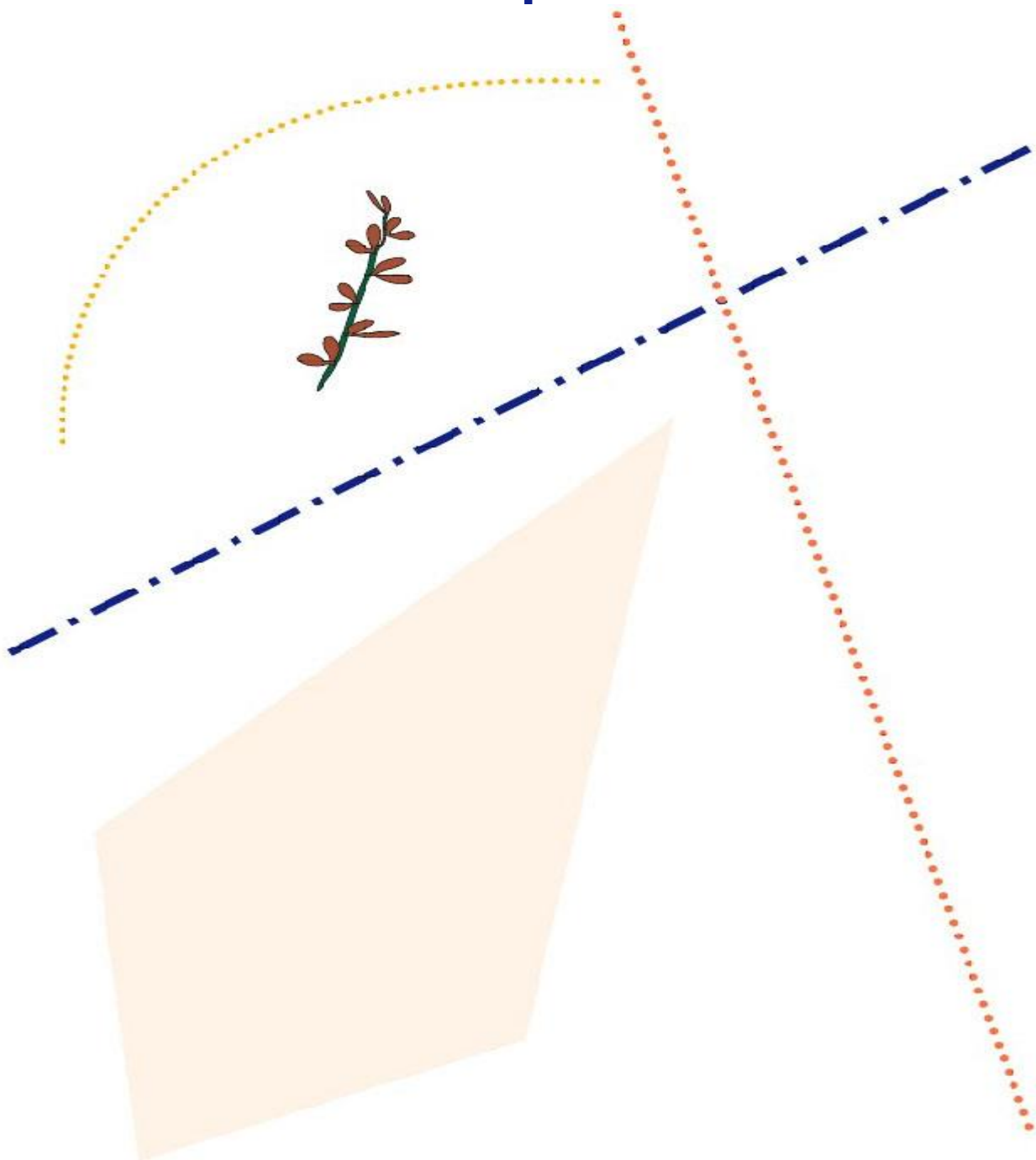
7.Συχνά οι μεγάλες δυνάμεις αντιμετωπίζουν με τα μικρά κράτη.

**8.Απορρίπτεις τα πάντα και δε
δέχεσαι καμιά αξία χωρίς ιδιαίτερο
λόγο έχεις οδηγηθεί στο**
.....

**9.Με την αναξιοκρατία και το
..... είναι αδύνατο
να αναδειχτούν οι πραγματικά
άξιοι.**

Α΄ ΑΠΟ ΤΙΣ ΣΗΜΑΣΙΕΣ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

7. Ύφος - Επίπεδα Λόγου

Κάθε άνθρωπος είναι και ένας άλλος / διαφορετικός χρήστης της γλώσσας, δεδομένου ότι τη χρησιμοποιεί με έναν ιδιαίτερο, εξατομικευμένο τρόπο, αξιοποιώντας με τις επιλογές του τα ποικίλα μέσα που αυτή του προσφέρει. Διαμορφώνει έτσι το ιδιαίτερο, το δικό του γλωσσικό ύφος.

Ο χρήστης της γλώσσας, ανάλογα με το ύφος του προφορικού ή του γραπτού λόγου σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση γλωσσικής επικοινωνίας και ανάλογα με το επίπεδο λόγου που πρόκειται να χρησιμοποιήσει, επιλέγει την κατάλληλη λέξη και τον τύπο της. Οι διαφορετικές εκφορές του λόγου (επίπεδα γλώσσας) του παρέχουν τη δυνατότητα να επιλέξει το επίπεδο που θα του εξασφαλίσει την επιθυμητή και αποτελεσματική

γλωσσική επικοινωνία.

Αυτά σημαίνουν ότι μπορούμε να διακρίνουμε διάφορα και διαφορετικά επίπεδα γλώσσας και ύφους:

- 1. Επίσημο: για λέξεις/φράσεις συνήθως λόγιες, που χρησιμοποιούνται κυρίως στις δημόσιες υπηρεσίες, στη διοικητική, εκκλησιαστική, στρατιωτική κτλ. γλώσσα και σε επίσημες εκδηλώσεις, εθνικές γιορτές, λόγους πολιτικών κτλ, π.χ. παραπέμπω, κώλυμα, αποφάινομαι.**
- 2. Επιστημονικό: για λέξεις/φράσεις που χρησιμοποιούνται στις επιστήμες, π.χ. δακτύλιος, συμβατός, ανθρωποζωικός.**
- 3. Λαϊκό: για λέξεις/φράσεις, συνήθως του προφορικού λόγου, που ανήκουν στην αργκό, στη διάλεκτο της πιάτσας, του**

περιθωρίου κτλ., π.χ. σουρώνω, μου τη βίδωσε, τσανακογλείφτης, κουρμπέτι (= ο εκτός του σπιτιού χώρος, η πιάτσα).

4. **Λαϊκότροπο:** για λέξεις/φράσεις που είναι ευρέως διαλεκτικές, που μπορεί να είναι γνωστές και στα μεγάλα αστικά κέντρα ή να χρησιμοποιούνται και στη λογοτεχνία. Τα όρια ανάμεσα στο λαϊκότροπο και το λογοτεχνικό είναι συχνά ασαφή, π.χ. κλάρα (= μεγάλο κλαδί), κουρσεύω (= λεηλατώ), κούτρα (=κεφάλι).
5. **Λόγιο*:** για λέξεις/φράσεις που ως προς τη χρήση τους ή και το σχηματισμό τους προέρχονται από την καθαρεύουσα ή την αρχαία ελληνική γλώσσα ή δημιουργήθηκαν με αυτές ως πρότυπο, π.χ. λεωφορείο,

**συνιστώ, αντεπεξέρχομαι,
καινοτομία.**

- 6. Λογοτεχνικό: για λέξεις/φράσεις που τις συναντούμε πολύ συχνά στην ελληνική λογοτεχνία και οι οποίες μπορεί να χρησιμοποιούνται όχι μόνο σε καθαρά λογοτεχνικά κείμενα αλλά και στον καθημερινό προφορικό ή γραπτό λόγο, ιδιαίτερα όταν θέλει κάποιος να χρωματίσει λογοτεχνικά το ύφος του, π.χ. καρτερώ, λιόγερμα (=το δειλινό).**
- 7. Οικείο: για λέξεις/φράσεις του οικογενειακού και του φιλικού περιβάλλοντος, που δε χρησιμοποιούνται, όταν κάποιος απευθύνεται σε επίσημα πρόσωπα, σε αγνώστους ή σε πρόσωπα που κατέχουν κάποια υψηλή θέση στην επαγγελματική κτλ. ιεραρχία, π.χ. σκαρφίζομαι,**

ρεζίλι, ξεχαρβαλώνω,
τσαπατσουλιά, φιγούρα.

8. Προφορικό: για λέξεις/φράσεις που ξεχωρίζουν από εκείνες που χρησιμοποιούνται στο γραπτό λόγο. Το προφορικό επίπεδο λόγου βρίσκεται πολύ κοντά στο οικείο και δεν είναι πάντοτε ευδιάκριτα τα μεταξύ τους όρια, π.χ. τζογαδόρος, φαΐ. Φυσικά, οι λέξεις αυτές δεν αποκλείεται να χρησιμοποιηθούν και στο γραπτό λόγο.

Στα επίπεδα του ύφους και γενικά του λόγου συμπεριλαμβάνονται και το παιδικό (π.χ. νάνι, βαβά), το παρωχημένο (π.χ. μπανιερό, γκαζοζέν) και το χυδαίο.

***Ασκήσεις με λόγιες λέξεις/φράσεις θα βρείτε στο Β΄ κεφάλαιο (“Από το γλωσσικό μας παρελθόν”).**

- Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών, Θεσσαλονίκη, 1998.**

- Νίκος Χατζηκυριάκος - Γκίκας (1906-1994). Νυχτερινό: σπίτια, 1967. Λάδι σε μουσαμά (48εκ. X 62εκ.).**

Α΄ Από τις σημασίες των λέξεων 7. ΥΦΟΣ- ΕΠΙΠΕΔΑ ΛΟΓΟΥ

1. Μιλώντας σε φίλους σου κατά το διάλειμμα αφηγείσαι με τον εξής περίπου τρόπο τα δραματικά γεγονότα βίας που συνέβησαν σε έναν ποδοσφαιρικό αγώνα της Κυριακής: «Χθες έπαθα την πλάκα μου μ' αυτά που είδα στο γήπεδο. Καμιά πεντακοσαριά οπαδοί κρατώντας κοντάρια και λοστούς μπήκαν μέσα στον αγωνιστικό χώρο και τα έκαναν όλα γυαλιά καρφιά...».

α) Να συνεχίσεις την αφήγηση με το ίδιο ύφος.

.....

.....

.....

.....

β) Να περιγράψεις τα ίδια γεγονότα σε γραπτό κείμενο ως ανταποκριτής μιας σοβαρής εφημερίδας.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....

2. Να αντικαταστήσεις τις λαϊκές ή οικείες φράσεις που σου δίνονται με άλλες συνώνυμες τους σε ύφος λόγιο:

1.κάνω πλάτες σε κάποιον

.....
2.έχει γερές πλάτες

.....
3.οι φτέρνες του χτυπούν στην πλάτη

.....
4.βάζω πλάτη

.....

5.δεν πήρε χαμπάρι

.....

6.έσκασε ο τοίχος

.....

7.το έσκασε

.....

8.έσκασε μύτη

.....

9.τούμπανε το αυτοκίνητο

.....

10.τον έφαγαν λάχανο

.....

11.τον λύγισαν τα βάσανα

.....

12.το λέει η καρδιά του

.....

13.λερώνει την τιμή μου

.....

14.του την έφεραν

.....

15.στο κοντινό μέλλον

.....

3. Οι λέξεις που ακολουθούν ταιριάζουν κυρίως σε ύφος ανεπίσημο και οικείο. Προσπαθήστε να βρείτε συνώνυμες λέξεις που να ανήκουν σε διαφορετικό επίπεδο λόγου και να συνδυάζονται με ύφος πιο επίσημο.

1.κουμαντάρω

.....

2.πρήξιμο

.....

3.ξεχαρβάλωμα

.....

4.φτιάχνω

.....

5.ντόμπρος

.....

6.βουτώ

.....

7.ξοδεύω

.....

8.κοκορόμυαλος

.....

9.ψάχνω

.....

10.λαιμαργία

.....

11.ταλέντο

.....

12.λαδώνω

.....

4. Χρησιμοποιούμε πολλές φορές στο λόγο μετοχές παθητικού παρακειμένου με αναδιπλασιασμό (όπως στα αρχαία ελληνικά) σε θέση επιθέτου ή ουσιαστικού για λόγους ύφους ή επειδή οι εκφράσεις έχουν γίνει στερεότυπες. Χρησιμοποιήστε σε φράσεις τις εξής μετοχές:

1.προσβεβλημένος

.....

.....
2.εγγεγραμμένος
.....

.....
3.επιτετραμμένος
.....

.....
4.δεδηλωμένος
.....

.....
5.σεσημασμένος
.....

.....
6.εσκεμμένος
.....

.....
7.εισηγμένος
.....

.....
8.εξεζητημένος
.....

9.συγκεχυμένος

.....

.....

10.ειλημμένος

.....

.....

11.βεβιασμένος

.....

.....

5. Να βρείτε συνώνυμα επίθετα σε -ης, -ης, -ες που να ταιριάζουν σε πιο επίσημο ύφος και να εντάξετε το καθένα σε μία φράση.

1.δυσβάσταχτος

.....

.....

2.αποτρόπαιος

.....

.....

3.εύλωτος

.....
.....

4.έξυπνος

.....
.....

5.ξεκάθαρος

.....
.....

6.ωραίος

.....
.....

7.μισητός

.....
.....

8.φλύαρος.....

.....

9.μισοπεθαμένος

.....

.....

10.μισοτελειωμένος.....

.....

6. Υποθέστε ότι παραδώσατε στον αρχισυντάκτη της εφημερίδας στην οποία εργάζεστε το παρακάτω κείμενο. Αυτός το βρήκε πολύ καλό και ευαίσθητο, αλλά σας υπογράμμισε μερικές λέξεις και φράσεις που, κατά τη γνώμη του, είναι κοινές και πρέπει να τις αντικαταστήσετε με άλλες, για να υπάρχει ομοιομορφία στο ύφος του κειμένου. Σας είπε μάλιστα να αλλάξετε και τη σύνταξη σε κάποια σημεία, αν είναι απαραίτητο.

**Και αυτά (τα παιδιά) δικά μας
είναι...**

**«ΣΤΙΣ 11 Σεπτεμβρίου 36.615
παιδιά πέθαναν από την πείνα σε
όλον τον κόσμο. Τόσα πεθαίνουν
κάθε μέρα. Και αυτά δικά μας. Δεν
τα έδειξε καμιά τηλεόραση. Δεν
έγραψε γι' αυτά καμιά εφημερίδα.
Δεν απηύθυνε μήνυμα γι' αυτά
κανείς αρχηγός κράτους. Δεν
κρατήθηκε πουθενά ούτε ενός λε-
πτού σιγή. Δεν τα έκλαψε ο Πάπας.
Τα χρηματιστήρια λειτούργησαν
κανονικά. Οι ένοπλες δυνάμεις δεν
μπήκαν σε κατάσταση ετοιμότητας.
Οι διωκτικές αρχές δεν έκαναν
καμιά έρευνα για τους ενόχους.**

**Δική μας είναι η ένοχη σιωπή. Η
αλήθεια είναι πικρή: τόσο στη ζωή
όσο και στο θάνατο, ορισμένοι
άνθρωποι «μετρούν» περισσότερο**

από άλλους συνανθρώπους τους. Την τελευταία δεκαετία του 20ού αιώνα, τη δεκαετία της παγκοσμι-οποιημένης «ειρήνης και ευημερίας», περισσότερα από δύο εκατομμύρια παιδιά σφάχτηκαν, έξι εκατομμύρια παιδιά τραυματίστηκαν ή έμειναν ανάπηρα και δώδεκα εκατομμύρια παιδιά έμειναν άστεγα εξαιτίας των πολέμων σε διάφορα μέρη της γης. Και αυτά δικά μας. Δική μας είναι και η ένοχη σιωπή.

Γιατί ανεχόμαστε να μην τα δείχνει καμία τηλεόραση, να μη γράφει γι' αυτά καμιά εφημερίδα, να μην απευθύνει μήνυμα γι' αυτά κανείς αρχηγός κράτους, να μην κρατιέται γι' αυτά πουθενά ούτε ενός λεπτού σιγή, να μην τα κλαίει ούτε ο Πάπας. Το κόλπο της σύγκρουσης διαφορετικών και αντίθετων πολιτισμών δε φτάνει για να κρύψουμε τις

ενοχές μας. Γιατί όλοι οι άνθρωποι μοιάζουν και μαζί διαφέρουν μεταξύ τους. Μα όσο περισσότεροι άνθρωποι σωπαίνουν, τόσο κάποιοι άλλοι θα βλέπουν σαν έγκλημα είτε τις ομοιότητες είτε τις διαφορές τους».

(από εφημερίδα)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

7. Σου δίνεται ένα απόσπασμα στο οποίο ο Ουμπέρτο Έκο ασκεί κριτική σε όσους χρησιμοποιούν το κινητό τηλέφωνο. Να συνεχίσεις το κείμενο γράφοντας για τις άλλες δύο κατηγορίες (φλύαρους και επιδειξιομανείς) στις οποίες αναφέρεται ο συγγραφέας. Προσπάθησε να έχει το κείμενό σου ειρωνικό ύφος.

Είναι εύκολο να κάνουμε φτηνή κριτική στους ιδιοκτήτες φορητών

τηλεφώνων. Αλλά πριν το κάνουμε αυτό, πρέπει να διαπιστώσουμε σε ποια από τις παρακάτω τέσσερις κατηγορίες ανήκουν.

Πρώτα έρχονται οι ανάπηροι. Ακόμα κι αν η αναπηρία τους δεν είναι ορατή, είναι υποχρεωμένοι να βρίσκονται σε συνεχή επαφή με το γιατρό τους ή τις Πρώτες Βοήθειες. Αξιέπαινη, λοιπόν, η τεχνολογία, διότι έθεσε αυτό το ευεργετικό εργαλείο στην υπηρεσία τους. Δεύτεροι ακολουθούν αυτοί οι οποίοι για σοβαρούς επαγγελματικούς λόγους πρέπει να είναι διαθέσιμοι σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης (διευθυντές πυροσβεστικών σταθμών ή γιατροί, ειδικοί στις μεταμοσχεύσεις οργάνων, οι οποίοι πάντοτε αναμένουν ένα φρέσκο σώμα). Γι' αυτούς το φορητό τηλέφωνο είναι μια σκληρή πραγματικότητα, την οποία

υφίστανται, αλλά δεν απολαμβάνουν. (...)

Όλες οι πιο πάνω κατηγορίες αξίζουν το σεβασμό μας. Κατ' ακρίβειαν, για τις πρώτες δύο κατηγορίες είμαστε διατεθειμένοι να ενοχληθούμε ακόμα και την ώρα που γευματίζουμε σε ένα εστιατόριο ή κατά τη διάρκεια μιας κηδείας. (...)

Μένουν άλλες δύο κατηγορίες.

.....

.....

.....

.....

.....

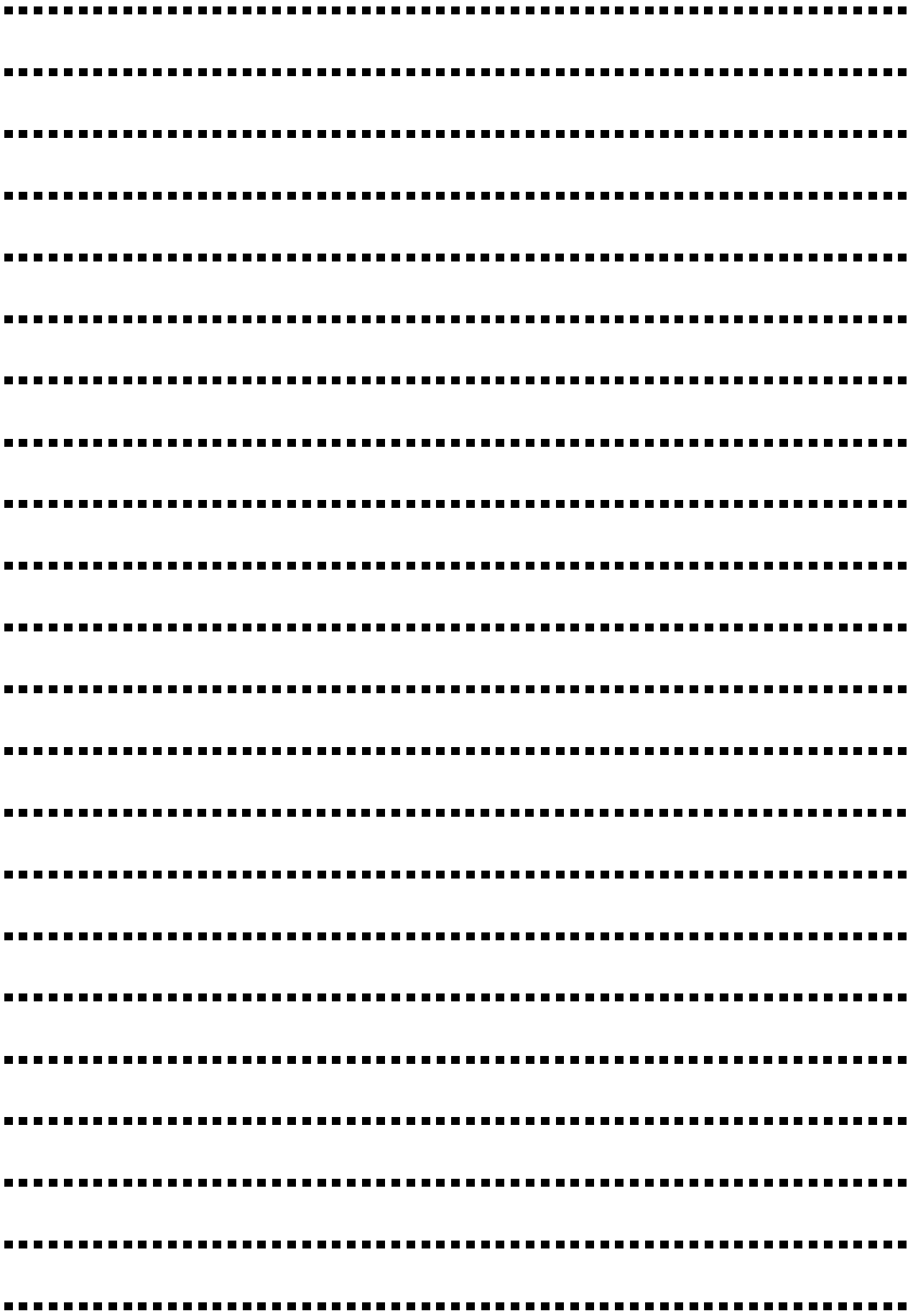
.....

.....

.....

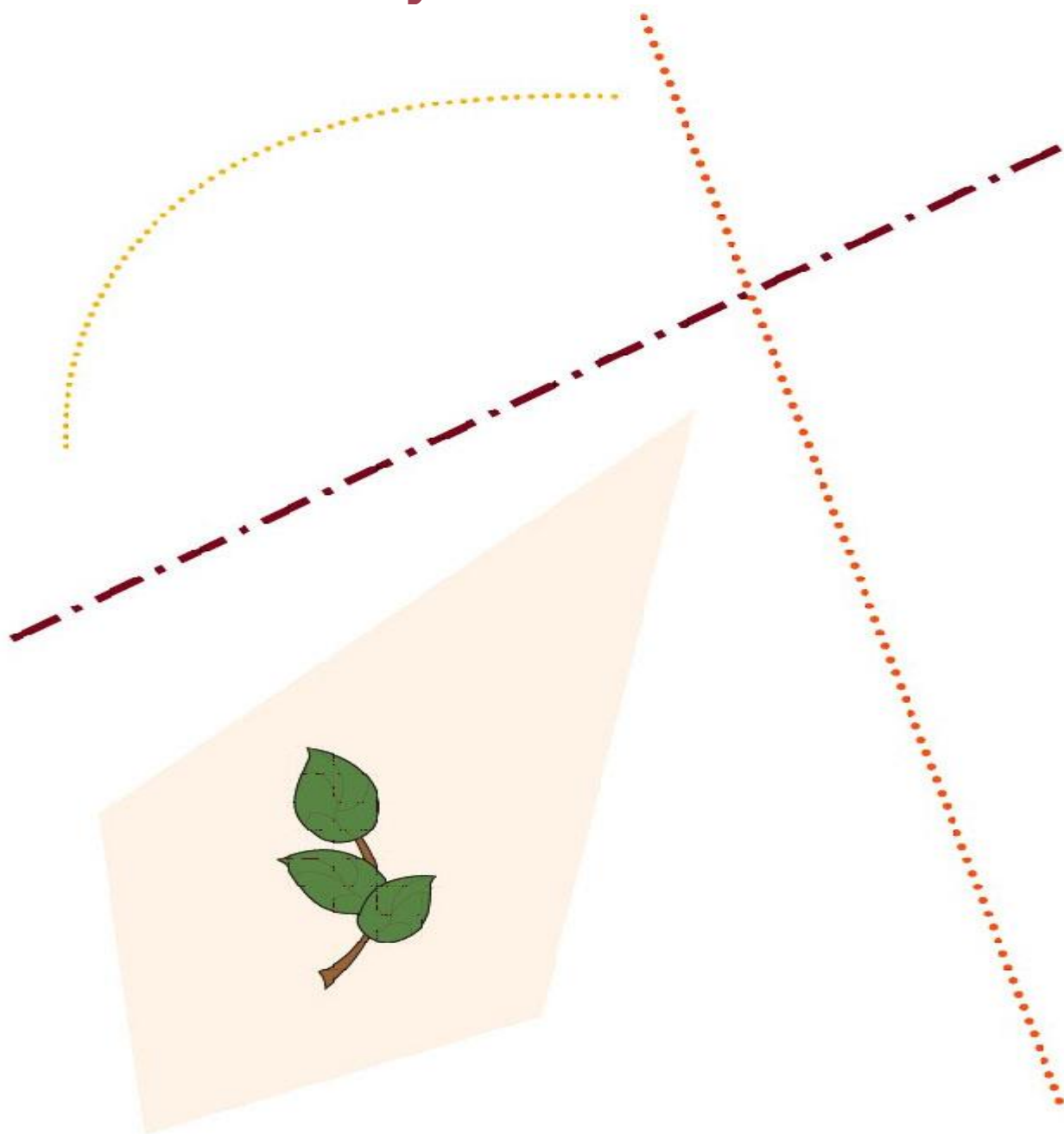
.....

.....

Α΄ ΑΠΟ ΤΙΣ ΣΗΜΑΣΙΕΣ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

8. Άλλες χρήσεις των λέξεων

Α΄ Από τις σημασίες των λέξεων

8. ΑΛΛΕΣ ΧΡΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

1. Μερικές φορές σχηματίζοντας διαφορετικές παρομοιώσεις με την ίδια λέξη καταφέρνουμε να ορίσουμε καλύτερα το νόημά της. Να βρεις τρεις παρομοιώσεις που να ταιριάζουν στην καθεμιά από τις ακόλουθες λέξεις και να εξηγήσεις τη διαφορά που υπάρχει στη σημασία τους.

**π.χ. μαλλιά σαν μετάξι: απαλά,
μαλακά**

**μαλλιά σαν χρυσάφι: ξανθά
μαλλιά σαν του σκαντζόχοιρου:
όρθια και σκληρά**

**1. τρέχει σαν.....
.....**

2. περπατάει σαν

.....

3. τρώει σαν

.....

4. κόκκινος σαν.....

.....

5. ψηλός σαν

.....

2. Να συμπληρώσετε τα κενά στις προτάσεις που ακολουθούν με ρήματα που έχουν πρώτο συνθετικό πρόθεση και δεύτερο συνθετικό το ρήμα **βάλλω**. Να προσέξετε την ορθογραφία.

1. Το εκλογικό σύστημα στην δεκαετία του 1880 δεν να ψηφίζει κανείς ένα μόνο κόμμα.

2. τα δύο κείμενα, το πρωτότυπο και το αντίγραφο, και διαπιστώσαμε ότι δεν έχουν καμία διαφορά.
3. Το σωματείο μας προτίθεται να τη διεξαγωγή των αρχαιρεσιών, για να μη συμπέσουν με τον εορτασμό της εθνικής επετείου.
4. Το γνωρίζω πως διαρκώς με και με συκοφαντεί στους συναδέλφους μου.
5. Είναι δύσκολο να κανείς τις κακές συνήθειες.
6. Η πολύμηνη αρρώστια του τον

7. Ο Νείλος στη Μεσόγειο σχηματίζοντας ένα τεράστιο δέλτα.
8. Όταν μου στείλετε την εγκυκλοπαίδεια, θα σας το ποσό.
9. Τον σε τέτοιο βαθμό, ώστε είχε γίνει άβουλο όργανό του.
10. Οι φορολογούμενοι πρέπει να τις φορολογικές δηλώσεις τους ως το τέλος του μήνα.

3. Να εντάξετε τα ρήματα που ακολουθούν σε μία μικρή φράση. Φροντίστε να χρησιμοποιηθούν εύστοχα.

ανακύπτω
δυσκολίες

π.χ. ανακύπτουν

εκλαμβάνω

.....

αναμοχλεύω

.....

επωμίζομαι

.....

αναλίσκω

.....

κληροδοτώ

.....

αντιδιαστέλλω

.....

κληρονομώ

.....

αντιστρατεύομαι

.....

μετέρχομαι

.....

απεμπολώ

.....
παρακωλύω

.....
απεργάζομαι

.....
περιέρχομαι

.....
αποκομίζω

.....
προοιωνίζομαι

.....
αποσοβώ

.....
συμμερίζομαι

.....
βαυκαλίζομαι

.....
υποσκάπτω

.....
διατείνομαι

.....

χαλκεύω

.....

εδράζομαι

.....

χρηματίζω

.....

**4. Συμπληρώστε τα παρακάτω
ουσιαστικά με ένα ή περισσότερα
κατάλληλα ρήματα:**

π.χ. επιτελεί έργο

1.παρενέργειες

2.προβλήματα

3.τους κανόνες

4.

στις υποχρεώσεις μου

5.ευθύνη

6.τα πάθη

και τις αδυναμίες του

7.η πληροφορία

8.τα δικαιώματά του
9.το μίσος
- 10..... το βιοτικό επίπεδο

5. Συμπληρώστε τα κενά με το σωστό τύπο του κατάλληλου επιθέτου από αυτά που βρίσκονται μέσα στο πλαίσιο.

αγκάθινος, μανιακός, ακανθώδης, αγκαθερός, διάφανος, ασυνήθης, διαφανής, ασυνήθιστος, αγκαθωτός, άτυχος, μανιώδης, ατυχής

1. Σε τι χρησιμεύει αυτό τοπλέγμα;
2. Κούνησε το γέρικο κεφάλι της και είπε στην εγγονή της: «Αχ, παιδί μου, δεν πρέπει να πικραίνεσαι τόσο πολύ. Ο δρόμος

της ζωής είναι

.....».

3. Η συζήτησή τους κράτησε πολλές ώρες, γιατί τα προβλήματα που αντιμετώπιζαν ήταν δύσκολα και

..... .

4. Του φόρεσαν

.....

στεφάνι.

5. Τα νερά του Αιγαίου πελάγους έχουν εμπνεύσει πολλούς ποιητές.

6. Οι αποφάσεις στην εταιρεία λαμβάνονται με

.....

διαδικασίες.

7. Το

γεγονός προκάλεσε θλίψη σε όλους τους παρισταμένους.

8. μάνα!

Της πέθαναν όλα της τα παιδιά νέα.

9. Είναι
στο πιετό· γι' αυτό και μέθυσε με
δυο ποτηράκια.
10. Είναι
ο τρόπος με τον οποίο
αντιμετωπίζει τις επιθέσεις των
πολιτικών του αντιπάλων.
11. Είναι
συλλέκτης γραμματοσήμων.
12. Αποδείχτηκε ότι ο φιλήσυχος
γείτονάς τους ήταν ο
..... δολοφόνος
της υπερήλικης γυναίκας.

**6. Να συμπληρώσετε τα κενά επι-
λέγοντας το κατάλληλο επίρρημα
(ή επιρρηματική έκφραση) από το
πλαίσιο.**

**Ευχάριστα, ευχαρίστως, ιδιαίτερα,
ιδιαιτέρως, τελείως, τέλεια,
εκτάκτως, έκτακτα, αμέσως, άμεσα,**

**απλά, απλώς, αδιάκριτα,
αδιακρίτως, καταρχήν, κατ' αρχάς**

- 1. Το ασθενοφόρο έφτασε στον
τόπο του δυστυχήματος
..... μετά το τηλε-
φώνημά τους.**
- 2. Η υπόθεση αυτή με αφορά
..... .**
- 3. Δε διαφωνούμε,
αλλά απορρίπτουμε εντελώς τις
θέσεις σας.**
- 4. Είναισημαντικό
να λέει κανείς σπουδαία
πράγματα μιλώντας
.....**
- 5. Τον πήρε.....
και του τα έψαλε.**
- 6. Ο Κ. κατάφερε στη μετάφρασή
του να αποδώσει**

..... το περιεχόμενο και το ύφος του πρωτοτύπου.

7. Στις οικογενειακές μας εκδρομές περνούμε πολύ, όταν είναι μαζί μας ο μικρός μας γιος, που κάνει συνεχώς αστεία σχόλια και έξυπνες παρατηρήσεις για ό,τι συμβαίνει.

8. Τα αποτελέσματα των εκλογών ήταν..... απροσδόκητα και για την κυβέρνηση και για την αντιπολίτευση.

9. Ανέλαβα να μεσολαβήσω, για να λυθεί η παρεξήγηση μεταξύ τους.

10. Το υπουργικό συμβούλιο συνεδρίασε, για να συζητήσει τη δραματική τροπή που πήραν τα γεγονότα.

11. κοινωνικής καταγωγής όλοι οι

πολίτες είναι ίσοι απέναντι στο νόμο.

12. Φέρθηκες πολύ

Δεν ξέρεις ότι δεν πρέπει να παρεμβαίνεις στα προσωπικά ζητήματα των άλλων;

13. Περάσαμε

μας χάρισες μια εξαιρετική βραδιά που θα τη θυμόμαστε πάντα. Σε ευχαριστούμε πολύ.

14. Το νομοσχέδιο για τη Δημόσια Διοίκηση ψηφίστηκε και κατ' άρθρο στη Βουλή.

15. Μόλις έφθασε στο Παρίσι, συνάντησε τους φίλους του και ύστερα επισκέφτηκε τα αξιοθέατα της πόλης.

7. Υποθέστε ότι θέλετε να γράψετε περιληπτικά τις φράσεις που ακολουθούν. Με ποια υπερώνυμα

θα αντικαθιστούσατε τα υπώνυμα που υπογραμμίζονται;

1. Στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης σημαντικό ρόλο παίζει ο τύπος, το ραδιόφωνο, η τηλεόραση, ο κινηματογράφος.

.....
.....
.....

2. Ένας επιστήμονας με ηθικές αρχές έχει συνείδηση πως είναι φορέας πνευματικών αξιών και πως, για να τις υπηρετήσει, πρέπει να κοσμεύεται με τιμιότητα, ειλικρίνεια, αμεροληψία, δικαιοσύνη, ανώτερο ήθος, αξιοπρέπεια και ευγένεια.

.....
.....
.....

3. Ελεύθερα σκέφτεται ο άνθρωπος, όταν είναι απαλλαγμένος από την ιδιοτέλεια, τα πάθη, τις προκαταλήψεις, τους συναισθηματισμούς, την άγνοια, την ωμή βία, την εξωτερική πίεση από δυνάστες και κέντρα εξουσίας.

.....
.....
.....

4. Η συγκέντρωση που έγινε στη Θεσσαλονίκη ήταν πάνδημη. Ο λαός είχε φτάσει από κάθε γωνιά της γης με λεωφορεία, τρένα, πλοία, αεροπλάνα και ιδιωτικά αυτοκίνητα.

.....
.....
.....

5. Στην αρχαία Ελλάδα γνώρισαν ιδιαίτερη ανάπτυξη το έπος, η λυρική ποίηση, το δράμα, η ιστορία, η φιλοσοφία και η ρητορική.

.....

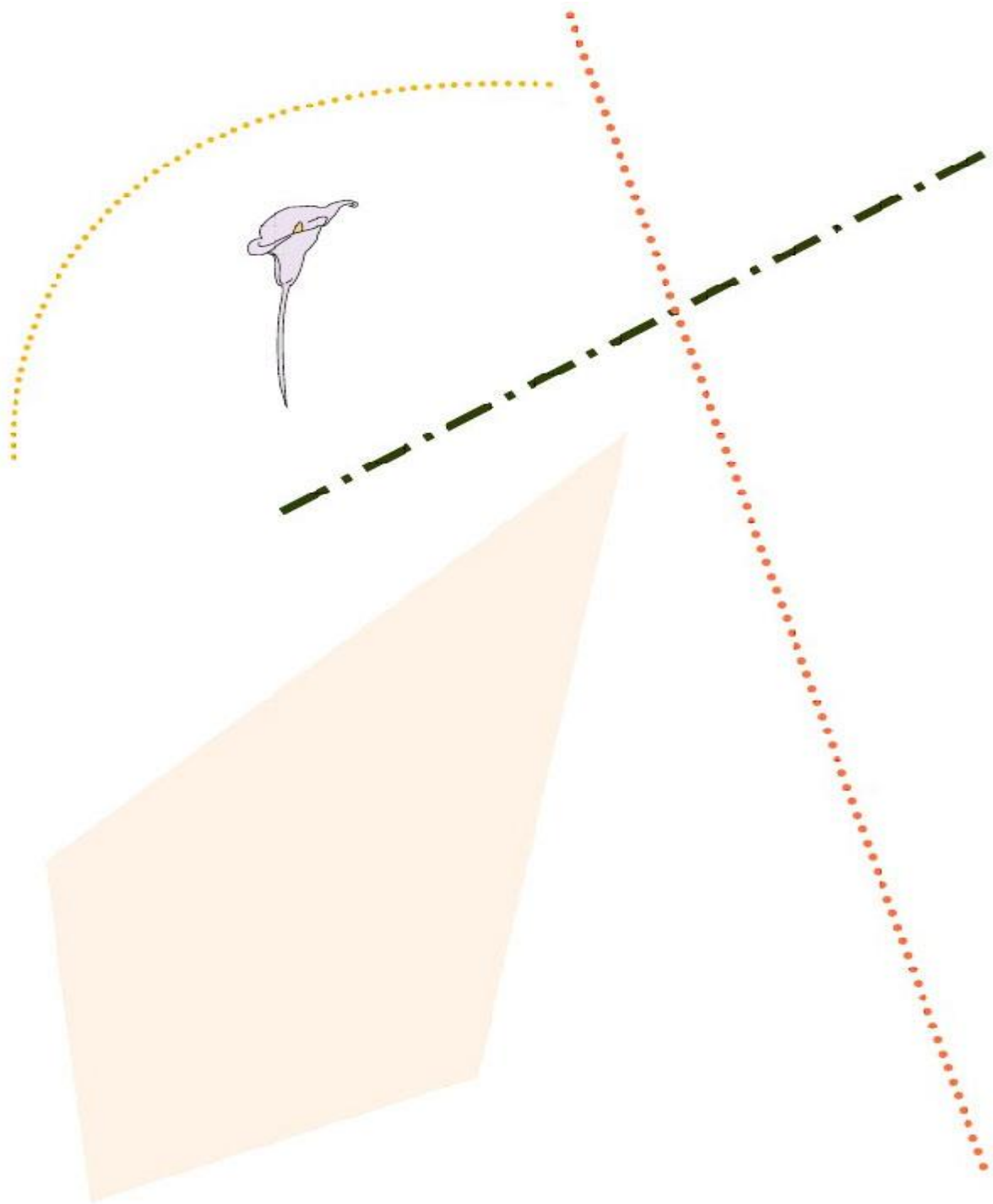
.....

.....

Κωνσταντίνος Μαλέας (1879-1928). Σαντορίνη. Λάδι σε μουσαμά (75εκ. X 187εκ.).

Β' ΑΠΟ ΤΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΜΑΣ ΠΑΡΕΛΘΟΝ

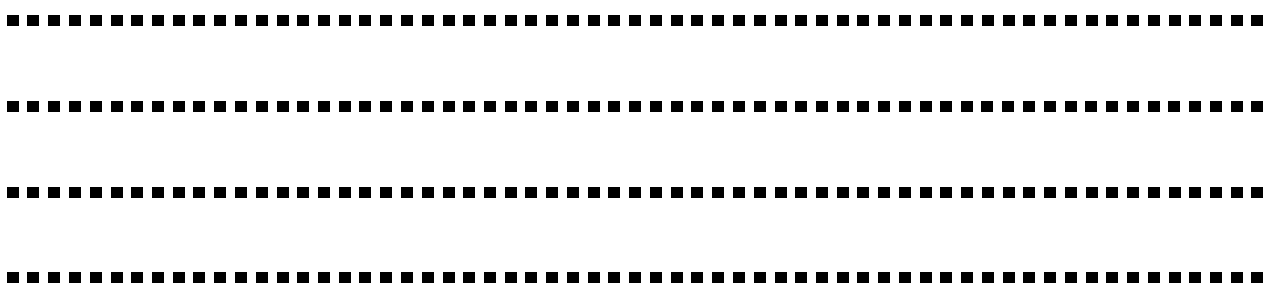
Η ελληνική γλώσσα φέρνει στο σώμα της όλα εκείνα τα γλωσσικά στοιχεία που χρησιμοποίησε ο ελληνικός λαός από τότε που άρχισε να μιλάει έως σήμερα. Όπως φέρνει στο σώμα της και όλες τις πολιτιστικές κληρονομιές της διαδρομής του ελληνικού λαού μέσα στους αιώνες. Είναι δίκαιο να δεχτούμε ότι στο γλωσσικό και πολιτιστικό παρόν του ελληνισμού συναιρείται το γλωσσικό και πολιτιστικό παρελθόν του. Από αυτήν την άποψη το γλωσσικό και πολιτιστικό παρελθόν ενός λαού με γλωσσική και πολιτιστική συνέχεια ζει μέσα στο γλωσσικό και πολιτιστικό παρόν του. Αυτό άλλωστε επιβεβαιώνει και η διαστρωμάτωση του λεξιλογίου κάθε λαού, η οποία, αν και αναφέρεται στη γλωσσική του συγχρονία, εντούτοις παραπέμπει

εμφανώς και στη γλωσσική του διαχρονία. Έτσι, το λεξιλόγιο της ελληνικής γλώσσας διαστρωματώνεται: από λέξεις που κατεβαίνουν από τα αρχαία χρόνια (λέξεις ινδοευρωπαϊκές/αρχικές, λέξεις προελληνικές) και σώζονται έως σήμερα ενεργές· από λέξεις ξενικής προέλευσης που αφομοιώθηκαν από την ελληνική γλώσσα· από απροσάρμοστες ξένες λέξεις· από λόγιες λέξεις. Η ελληνική γλώσσα φτάνει σ' ένα ιστορικό βάθος, ορατό μόνον, τεσσάρων χιλιάδων ετών. Όλος αυτός ο γλωσσικός θησαυρός της ανήκει. Και έχουν την ευχέρεια οι Έλληνες, όταν τον χρειάζονται, να τον ενεργοποιούν.

1. Από τη μυθολογία υπάρχουν πολλές λέξεις που έφτασαν ως εμάς και χρησιμοποιούνται σήμερα με μεταφορική σημασία. Σας δίνονται μερικές τέτοιες λέξεις με την αρχική τους σημασία. Να τις χρησιμοποιήσετε μεταφορικά.

- **Νέμεση:** θεότητα, προσωποποίηση της Θείας Δίκης, τιμωρός κάθε ανομίας
- **Πανάκεια:** κόρη του Ασκληπιού, η οποία γιάτρευε όλες τις ασθένειες με βότανα
- **Συμπληγάδες:** ήταν δύο σκόπελοι στην είσοδο της Μαύρης Θάλασσας, που συγκρούονταν αδιάκοπα και εμπόδιζαν τα πλοία να βγουν από το Βόσπορο

- **Τραγέλαφος:** ζώο μυθικό με κορμί τράγου και ελαφιού
- **Χίμαιρα:** μυθικό τέρας με κεφάλι λιονταριού, σώμα κατσίκας και ουρά δράκοντα, που σκότωσε ο Βελλεροφόντης
- **Νάρκισσος:** περίφημος για την ομορφιά του νέος, που ερωτεύτηκε τον εαυτό του, όταν είδε τη μορφή του να καθρεφτίζεται μέσα σ' ένα ρυάκι
- **Λαβύρινθος:** το θρυλικό παλάτι του Μίνωα στην Κνωσό, με τα αναρίθμητα δωμάτια και τους πολλούς διαδρόμους, από το οποίο η έξοδος ήταν σχεδόν αδύνατη

A series of 20 horizontal dotted lines spanning the width of the page, intended for writing or drawing.

2. Να σχηματίσετε περιόδους λόγου όπου να χρησιμοποιείται μεταφορικά το καθένα από τα παρακάτω κύρια ονόματα της αρχαίας ελληνικής μυθολογίας και ιστορίας.

- **Σίσυφος:** Βασιλιάς της Κορίνθου, γνωστός για τη σκληρότητά του. Καταδικάστηκε από τους θεούς να ανεβάσει σε ψηλό βουνό ένα βράχο, που, πριν φτάσει στην κορυφή, ξανακυλούσε κάτω. Λέγεται για άνθρωπο που κοπιάζει αδιάκοπα αλλά χωρίς αποτέλεσμα.
- **Σειρήνες:** Μυθικά τέρατα, κατά το ήμισυ γυναίκες και κατά το ήμισυ ψάρια, που κατοικούσαν σε απότομους βράχους. Εκεί τραβούσαν με τη μαγεία του τραγουδιού τους ναυτικούς και τους σκότωναν.

- **Πακτωλός:** Μικρό ποτάμι κοντά στις Σάρδεις της Λυδίας, που κατέβαζε και χρυσάφι με την άμμο του. Μεταφορικά εννοούμε το μεγάλο πλούτο.
- **Καιάδας:** Βάραθρο στη Σπάρτη, όπου έριχναν τα μωρά που δε γεννιούνταν γερά. Λέγεται στις περιπτώσεις μεγάλης αδιαφορίας για τους αδυνάτους.
- **Κασσάνδρα:** Κόρη του Πριάμου και της Εκάβης, που είχε το χάρισμα να προφητεύει. Λέγεται μεταφορικά για όσους προβλέπουν ότι θα γίνει κάτι κακό, μα που κανείς δεν ακούει τις συστάσεις τους.
- **Κέρβερος:** Άγριος σκύλος με τρία κεφάλια, που ήταν θυρωρός στον Άδη. Λέγεται για φύλακα πολύ αυστηρό.

- **Στέντορας, φωνή Στέντορα ή στεντόρεια:** Από τον ήρωα της Ιλιάδας Στέντορα που, όπως λέει ο Όμηρος, φώναζε όσο πενήντα άντρες μαζί. Λέγεται για κάποιον που έχει πολύ δυνατή φωνή.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. Τις ακόλουθες φράσεις από τη μυθολογία να τις εντάξετε σε ένα κατάλληλο γλωσσικό περιβάλλον, χρησιμοποιώντας τις μεταφορικά.

- 1. άθλος του Ηρακλή**
- 2. γόρδιος δεσμός**
- 3. κόπρος του Αυγείου**
- 4. λερναία ύδρα**
- 5. μίτος της Αριάδνης**
- 6. κλίνη του Προκρούστη**
- 7. από τη Σκύλλα στη Χάρυβδη**

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. Ποιον άνθρωπο ή ανθρώπους χαρακτηρίζουμε:

1. Άτλαντα

.....

.....

.....

2. Γίγαντα

.....

.....

.....

3. Γοργόνα

.....

.....

.....

4. Διόσκουρους

.....

.....

.....

5. Μέγαιρα

.....

.....

.....

6. Πρωτέα

.....

.....

.....

7. Σάτυρο

.....

.....

.....

8. Σειρήνα

.....

.....

.....

9. Σίβυλλα

.....

.....

.....

10. Σφίγγα

.....

.....

5. Να εντάξετε καθεμιά από τις παρακάτω φράσεις που προέρχονται από τα ομηρικά έπη σε μία σύντομη περίοδο λόγου.

- 1. άνοιξαν οι ασκοί του Αιόλου**
- 2. αχίλλειος πτέρνα**
- 3. δούρειος ίππος**
- 4. ιστός της Πηνελόπης**

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

6. Σε ποιες περιπτώσεις χρησιμοποιούμε τις ακόλουθες φράσεις, που προέρχονται από τα ομηρικά έπη;

- 1. αἰδώς, Ἀργεῖοι***
- 2. ἔπεα πτερόεντα**
- 3. ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς**
- 4. μένεα πνέω**
- 5. παρὰ θῖν' ἄλός**
- 6. ἄχθος ἀρούρης**

*** Οι φράσεις που αντλούνται από αρχαία κείμενα γράφονται κανονικά σε πολυτονικό σύστημα. Βέβαια, όταν εντάσσονται σε νεοελληνικό κείμενο, μπορεί να γραφούν και σε μονοτονικό.**

**Θεόδωρος Βρυζάκης (1814/9;-
1878). Η παραμυθία, 1847. Λάδι σε
μουσαμά (44εκ. X 57εκ.).**

7. Να συμπληρώσετε τα κενά με μία από τις αρχαίες φράσεις που υπάρχουν στο πλαίσιο.

**χρυσόμαλλον δέρας
κτήμα ες αεί
κροκοδείλια δάκρυα
περί ανέμων και υδάτων
κατόπιν εορτής
κύκνειον άσμα
πάντα ρει
καινά δαιμόνια
μέλας ζωμός
μήλον της Έριδος**

1. Παρόλο που έμεινε πολλά χρόνια στην ξενιτιά, γύρισε πίσω φτωχός. Όταν ξενιτευόταν, πίστευε πως θα γυρίσι φέρνοντας μαζί του το

2. Το συνηθίζει κατά την ώρα της δουλειάς να αρχίζει ατέλειωτες

κουβέντες

.....

3. Φτάσαμε τελικά στο γάμο

....., μια
ώρα αφού είχε τελειώσει.

**4. Ο τρόπος που έζησε και που
αντίκρισε στο τέλος το θάνατο ο
Σωκράτης έμεινε για την
ανθρωπότητα**

.....

**5. Ιδέες σβήνουν και νέες ιδέες
γεννιούνται·**

.....Μέσα όμως στην
αδιάκοπη αλλαγή ένα μένει
σταθερό: ο έρωτας του ανθρώπου
για το αγαθό.

**6. Ο «Οιδίπους επί Κολωνώ»,
γραμμένος από το Σοφοκλή στα**

**τελευταία χρόνια της ζωής του,
θεωρείται το**

..... ΤΟΥ.

**7. Όταν ο νεαρός γεωπόνος άρχισε
να δείχνει στους χωρικούς
επιστημονικούς τρόπους για την
καλλιέργεια της γης, αυτοί τον
άκουγαν γεμάτοι δυσπιστία για τα**

**.....
που ζητούσε να φέρει στο χωριό
τους.**

**8. Ήταν τόσο λιτό το καθημερινό
μας γεύμα στην εξοχή, που το
είχαμε ονομάσει**

.....

**9. Ο Όμηρος ήταν στην αρχαιότητα
το.....
ανάμεσα σε επτά πόλεις.**

10. Προσπάθησε να μας κάνει να τον λυπηθούμε με

.....

8. Παροιμιακές φράσεις είναι λεκτικές δομές, οι οποίες κρύβουν διάφορες αλήθειες σχετικές με την κοινωνική, τη θρησκευτική, την πολιτική κτλ. ζωή του ανθρώπου. Οι φράσεις αυτές ειπώθηκαν κατά το παρελθόν (απώτερο ή εγγύτερο) από το λαό ή τους σοφούς.

Λέγονται όμως και σήμερα σε ανάλογες περιστάσεις με αυτές που τις γέννησαν. Μπορείτε να πείτε σε ποιες περιστάσεις χρησιμοποιούνται οι ακόλουθες αρχαίες φράσεις;

1. ὁ τρώσας καὶ ἰάσεται

.....

.....
.....
2. ἐπὶ παντὸς τοῦ ἐπισητοῦ
.....
.....

.....
3. μέτρον ἄριστον
.....
.....

.....
**4. φοβοῦ τοὺς Δαναοὺς καὶ δῶρα
φέροντας**
.....
.....

.....
5. ὀψόμεθα εἰς Φιλίππους
.....
.....

.....
6. ἐς αὖριον τὰ σπουδαῖα
.....

.....
.....

9. Ποια είναι η σημασία των ακόλουθων αρχαίων παροιμιών ή γνωμικών; Σε ποιες περιπτώσεις χρησιμοποιούνται;

- 1. Ἄνθρακες ὁ θησαυρὸς.**
- 2. Δυοῖν κακοῖν προκειμένοι τὸ μὴ χειρὸν βέλτιστον.**
- 3. Δρυὸς πεσοῦσης πᾶς ἀνὴρ ξυλεύεται.**
- 4. Καρπὸν ὧν ἔσπειρας, θερίζεις.**
- 5. Οὐ παντός πλεῖν εἰς Κόρινθον.**
- 6. Σπεῦδε βραδέως.**
- 7. Τὰ ἐν οἴκῳ μὴ ἐν δήμῳ.**
- 8. Τὸ πεπρωμένο φυγεῖν ἀδύνατον.**
- 9. Ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα πηδᾶν/Ὑπερέβη τὰ ἐσκαμμένα.**

10. Τὸν καπνὸν φεύγων εἰς τὸ πῦρ ἐνέπεσεν.

**N. Μοσχοβάκης Σπουδή
αγάλματος, 1937
Μολύβι σε χαρτί (1εκ. X 33εκ.)**

10. Σας δίνονται οι παρακάτω αρχαίες παροιμίες. Να βρείτε παροιμίες της νεοελληνικής γλώσσας που να χρησιμοποιούνται σε παρόμοιες επικοινωνιακές περιστάσεις.

1. Χεῖρ χεῖρα νίπτει, δάκτυλος δὲ δάκτυλον.

2. Πέτραν κοιλαίνει ρανίς ὕδατος ἐνδελεχείη.
3. Μία χελιδὼν ἕαρ οὐ ποιεῖ.
4. Τὰ πέρυσι αἰεὶ βελτίω.
5. Οἶκος φίλος, οἶκος ἄριστος.
6. Οὐδεὶς ἑαυτῷ κακὰ ἐπίσταται.
7. Τοξεύειν πρὸς οὐρανόν.
8. Ὁ παθὼν ἀκριβῆς ἐστὶ τῆς πείρας διδάσκαλος.
9. Ὅρος ὄρει οὐ μίγνυται.
10. Καρπὸν ὧν ἔσπειρας θερίζεις.

11. Πολλές παροιμιακές φράσεις που χρησιμοποιούμε και σήμερα, προέρχονται από τους μύθους του Αισώπου. Να συζητήσετε πώς γεννήθηκαν και σε ποιες επικοινωνιακές περιστάσεις χρησιμοποιούνται οι ακόλουθες φράσεις:

1. Ἐνα ἀλλὰ λέοντα.

2. Ἴδοὺ ἢ Ρόδος, ἴδοὺ καὶ τὸ πῆδημα.
3. Ὅμφακές εἰσιν.
4. Σὺν Ἀθηνᾶ καὶ χεῖρα κίνει.
5. Οὐ σύ με λοιδωρεῖς ἀλλ' ὁ τόπος.

Θεόφιλος (1878-1934). Ο Φρίξος ἐπὶ Χρυσομάλλου κριοῦ καὶ ἡ Ἑλλη (68εκ. X 100εκ.).

12. Να επινοήσεις μία κατάλληλη επικοινωνιακή περίσταση, για να χρησιμοποιήσεις τις φράσεις:

1. Γαῖα πυρὶ μειχθήτω.

.....
.....
.....

2. Διαίρει καὶ βασίλευε.

.....
.....
.....

3. Ἐνδον σκάπτει

.....
.....
.....

4. Ἐρρίφθη ὁ κύβος.

.....
.....
.....

5. Οὐδέν κακὸν ἀμιγῆς καλοῦ.

.....
.....
.....

6. Οὐκ ἐν τῷ πολλῷ τὸ εὖ.

.....

.....
.....
7. Οὐκ ἂν λάβοις παρὰ τοῦ μὴ ἔχοντος.
.....
.....

.....
.....
8. Πενία τέχνας κατεργάζεται.
.....
.....

.....
.....
9. Τὰ ἀγαθὰ κόποις κτῶνται.
.....
.....

.....
.....
10. Τὸ δις ἑξαμαρτεῖν οὐκ ἀνδρὸς σοφοῦ.
.....
.....
.....

Γιώργος Γουναρόπουλος (1890-1977). Προμηθέας Δεσμώτης, 1972. Κραγιόνια χρωματιστά σε χάρντμπορντ (80εκ. X 100εκ.).

13. Να εντάξετε τις παροιμίες ή τα γνωμικά που ακολουθούν σε ένα γλωσσικό περιβάλλον.

1. Ἀνάγκη καὶ θεοὶ πείθονται.

.....
.....
.....

2. Ἀργία μήτηρ πάσης κακίας.

.....

.....
.....
3. Ἄρκτου παρούσης τὰ ἴχνη ζητεῖς.
.....
.....

.....
.....
4. Ἐξ ὄνουχος τὸν λέοντα.
.....
.....

.....
.....
5. Ὅμοιος ὁμοίῳ αἰὲ πελάζει.
.....
.....

.....
.....
6. Ὠδινεν ὄρος καὶ ἔτεκε μῦν.
.....
.....

.....
.....
7. Οὐ με πείσεις, κἄν με πείσεις.
.....
.....

8. Τὸ λακωνίζειν ἔστι φιλοσοφεῖν.

.....

.....

.....

14. Μερικές φράσεις που γεννήθηκαν από ιστορικά ή τοπικά περιστατικά ή που ειπώθηκαν από ιστορικά πρόσωπα χρησιμοποιούνται και σήμερα στο νεοελληνικό λόγο.

Να συζητήσετε κάτω από ποιες συνθήκες ειπώθηκαν οι ακόλουθες ιστορικές φράσεις πρώτη φορά και σε ποιες περιπτώσεις τις χρησιμοποιούμε σήμερα.

1. Μολὼν λαβέ.
2. Ἦ τὰν ἢ ἐπὶ τᾶς.
3. Ἄνθρωπον ζητῶ.
4. Γηράσκω δ' αἰεὶ πολλὰ διδασκόμενος.

5. Ἐν οἶδα ὅτι οὐδὲν οἶδα.

6. Εὕρηκα! Εὕρηκα!

7. Θάλαττα! Θάλαττα!

8. Μηδένα πρὸ τοῦ τέλους μακάριζε.

9. Πάταξον μὲν, ἄκουσον δέ.

10. Μή μου τοὺς κύκλους τάραττε.

Νίκος Εγγονόπουλος (1910-1986)

Ορφέας, 1972

Λάδι σε μουσαμά (55εκ. X 46εκ.)

15. Να δώσετε με συντομία το πορτρέτο του ανθρώπου που:

1.παίζει ἐν οὐ παικτοῖς

.....
.....
.....

2.σπείρει ζιζάνια

.....
.....
.....

3.ποιεῖται τὴν νῆσσαν

.....
.....
.....

4.ἄγεται καὶ φέρεται

.....
.....
.....

5.λακτίζει πρὸς κέντρα

.....
.....
.....

6.εἰσάγει καινὰ δαιμόνια

.....

.....
.....
7.κομίζει γλαῦκα ἔς Ἀθήνας
.....
.....

.....
8.ἀνακρούει πρύμναν
.....
.....
.....

16. Οι ακόλουθες φράσεις προέρχονται από την εκκλησιαστική ζωή. Να βρείτε σε ποιες περιστάσεις χρησιμοποιούνται και να προσπαθήσετε να τις εντάξετε σε ένα κατάλληλο γλωσσικό περιβάλλον.

1.Καὶ ἔσται ἡ ἐσχάτη πλάνη χείρων τῆς πρώτης.

2.Θοῦ, Κύριε, φυλακὴν τῷ στόματί

μου.

3.Μὴ γνῶτω ἡ ἀριστερά σου τί ποιεῖ ἡ δεξιὰ σου.

4.Νίπτω τὰς χεῖρας μου.

5.Ὁφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

17. Από τη γλώσσα της Εκκλησίας έχουν μπει στη νεοελληνική πολλές στερεότυπες φράσεις. Μερικές από αυτές έμειναν κατά τη διάρκεια των αιώνων αμετάβλητες. Άλλες συγχρονίστηκαν και άλλες χρησιμοποιούνται με παραλλαγμένη σημασία (π.χ. άρον άρον = γρήγορα και βιαστικά).

Χρησιμοποιήστε μέσα σε περιόδους λόγου τις ακόλουθες φράσεις από τη γλώσσα της Εκκλησίας.

1.μη μου άπτου

.....
.....
.....

2.αγρόν ηγόρασε

.....
.....
.....

3.φωνή βοώντος εν τη ερήμω

.....
.....
.....
4.ο έχων ὠτα ακούειν ακουέτω
.....
.....
.....

5.εκ βαθέων
.....
.....
.....

6.τα ἅγια τοις κυσί
.....
.....
.....

7.απολωλός πρόβατον
.....
.....
.....

8.γης Μαδιάμ
.....
.....

.....
.....
9.επί ξύλου κρεμάμενος
.....
.....
.....

**Φώτης Κόντογλου (1896;-1965).
Βασίλειος ο Μακεδών κοιμώμενος.
Λεπτομέρεια τοιχογραφίας (111εκ.
X 28μ.).**

**18.Να βρείτε τι σημαίνουν οι ακό-
λουθες φράσεις, που προέρχονται
από την Παλαιά ή την Καινή**

Διαθήκη και να τις εντάξετε σε σύντομες περιόδους λόγου.

1.ἀποδιοπομπαῖος τράγος

.....
.....
.....

2.περὶ πολλὰ τυρβάζει

.....
.....
.....

3.παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο

.....
.....
.....

4.ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν

.....
.....
.....

5.μετὰ φανῶν καὶ λαμπάδων

.....

.....
.....
**6.ὁ ἀναμάρτητος πρῶτος τὸν λίθον
βαλέτω**
.....
.....

.....
.....
**7.θέτω τὸν δάκτυλον ἐπὶ τὸν τύπον
τῶν ἥλων**
.....
.....

.....
.....
**8.ἄφες αὐτοῖς, οὐ γὰρ οἶδασι τί
ποιοῦσι**
.....
.....

.....
.....
9.ἀκρογωνιαῖος λίθος
.....
.....

10.ἀντὶ τοῦ μάννα χολήν

.....

.....

.....

Νικόλαος Κουνελάκης(1829-1869).
Η ανάσταση της κόρης του
Ιαείρου.
Λάδι σε μουσαμά (115εκ. Χ 155εκ.).

19. Στις προτάσεις που ακολουθούν χρησιμοποιούνται κάποιες λέξεις ή φράσεις από την εκκλησιαστική γλώσσα. Άλλες από αυτές χρησιμοποιούνται κυριολεκτικά, οι περισσότερες όμως χρησιμοποιούνται συνυποδηλωτικά.

Να αντικαταστήσετε τη λέξη ή τη φράση που υπογραμμίζεται με μια φράση της νεοελληνικής που να αποδίδει τη σημασία της.

1. Η αστυνομική προανάκριση είχε τελειώσει. Σε λίγο τον έστειλαν με τους κλητήρες στην εισαγγελία, όπου είχαν σταλεί και όλα τα κατασχεμένα. Από τον Άννα στον Καϊάφα, συλλογίστηκε ο κακόμοιρος.

.....

.....

2. Συχνά οι νέοι αρνιούνται όλα όσα είχαν πιστέψει, όλα όσα τους είχαν συγκινήσει και αποζητούν με θέρμη τα καλά και συμφέροντα.

.....

.....

3. Τόσο καιρό δεν τον γνωρίζαμε καλά και γι' αυτό νομίζαμε πως είναι άνθρωπος σοβαρός και με περιεχόμενο. Αυτός όμως είναι κύμβαλον αλαλάζον.

.....

.....

4. Αυτά που λες είναι προφάσεις εν αμαρτίαις· η είναι πως δεν άνοιξες βιβλίο!

.....

.....

5. Πρώτη φορά έβλεπα ανθρώπους να πατούν πάνω στα κάρβουνα και είχα μείνει στήλη άλατος.

.....

.....

6. Όλη του η ζωή ήταν ένας ατέλειωτος γολγοθάς.

.....

.....

7. Οι παροικούντες την Ιερουσαλήμ γνωρίζουν καλά τι συνέβη με την παρέμβαση του Προέδρου της Δημοκρατίας.

.....

.....

8. Φύγαμε άρον άρον και δεν προφθάσαμε να σας συναντήσουμε.

.....

.....

**Σπύρος Παπαλουκάς (1892-1957).
Η Βαΐοφόρος.
Τοιχογραφία από τον
μητροπολιτικό ναό της Άμφισσας**

**20. Να συμπληρώσεις τα κενά με
μία από τις φράσεις του πλαισίου
που προέρχονται από τη γλώσσα
της εκκλησίας.**

**οι παροικούντες την Ιερουσαλήμ
μέλι γάλα
προφάσεις εν αμαρτίαις
πού την κεφαλήν κλίνη**

**αντί πινακίου φακής
από τον καιρό του Νώε
λίθος επί λίθον
μετά φανών και λαμπάδων
ανάστα ο Θεός
το μεν πνεύμα πρόθυμον, η δε σαρκ
ασθενής**

**1.Ήταν λίγο καιρό μαλωμένοι, μα τα
ξανάφτιαξαν και τώρα πάλι είναι**

.....

**2.Αυτό το πουκάμισο έχει λιώσει
πάνω μου. Το έχω**

.....

**3.Όσο κι αν μου χρειάζονται τα
χρήματα, δεν πουλώ το σπίτι μου**

.....

**4.Όταν πριν από τρία χρόνια ήρθε
ο Μητροπολίτης στο χωριό μας, οι**

**χωρικοί βγήκαν και τον
υποδέχτηκαν.....**

**5.Τέτοιος φοβερός σεισμός δεν είχε
γίνει ποτέ πριν. Δεν έμεινε**

..... .

**6.Όταν έχασε και τον πατέρα της,
απόμεινε ολομόναχη μην έχοντας**

..... .

**7.Μπορείς να λες ό,τι θέλεις, οι
δικαιολογίες σου δεν έχουν καμία
αξία· είναι**

**8.Παρακολουθούσε από το κρεβάτι
τα κατορθώματα των συντρόφων
του και πολύ θα ήθελε να βρισκό-
ταν και αυτός μαζί τους. Όμως**

.....

9. Όπως γνωρίζουν

.....,
ο πρωθυπουργός, παρά τη διάψευση του κυβερνητικού εκπροσώπου, θα προβεί σύντομα σε ανασχηματισμό της κυβέρνησης.

10. Μόλις μας ανακοίνωσαν στο σχολείο ότι θα γίνει περίπατος, ξεσπάσαμε όλοι σε φωνές χαράς. Έγινε μέσα στην τάξη το

.....

21. Να συμπληρώσετε τα κενά με την κατάλληλη φράση από αυτές που δίνονται μέσα στο πλαίσιο.

αιχμή του δόρατος
ο τελευταίος τροχός της αμάξης
λυδία λίθος
τα εξ αμάξης
βάπτισμα του πυρός

**ταύρος εν υαλοπωλείω
μάννα εξ ουρανού
τιτάνιος αγώνας
ξένος δάκτυλος
φλέγον ζήτημα**

1.Βρισκόταν σε δεινή οικονομική κατάσταση· το υπέρογκο χρηματικό ποσό που κληρονόμησε ανέλπιστα ήταν γι' αυτόν.

**2.Τις διαδηλώσεις τις υποκίνησε
.....**

**3.Άκουσε
από το διευθυντή του για την
άστοχη ενέργειά του.**

**4.Ο νεαρός οργισμένος όρμησε
μέσα στο γραφείο ως
.....**

5.Ο πρωθυπουργός τόνισε πως το πρόγραμμα για την Υγεία αποτελεί για την κοινωνική μεταρρύθμιση.

6.Η ελευθερία του Τύπου αποτελείτης δημοκρατίας.

7.Κατάγεται από πολιτική οικογένεια· ο ίδιος πήρε στις εκλογές του 1981.

8.Δυστυχώς δεν μπορώ να σε βοηθήσω· είμαι στην επιχείρηση.

9.Έκανε να επανεκλεγεί, αλλά δεν τα κατάφερε.

10.Με τη δολοφονία του διπλωμάτη δημιουργήθηκε ανάμεσα στις δύο χώρες.

22. Να συμπληρώσετε τα κενά με τα λόγια επιρρήματα που σας δίνονται μέσα στο πλαίσιο.

**συλλήβδην, επιτροχάδην
άρδην, φύρδην – μίγδην
απνευστί, αναφανδόν, οκλαδόν,
αμαχητί, αυτολεξεί, αυθημερόν**

1.Η πόλη παραδόθηκε

..... .

2.Ανέβηκε την παλιά πέτρινη σκάλα

..... .

3.Επανέλαβε το κείμενο

..... .

4.Οι απόψεις του για το ζήτημα που προέκυψε άλλαξαν

.....

5.Κατηγορεί όλους

.....τους μετόχους.

6.Τάχθηκαν

εναντίον του αρχηγού τους.

7.Διάβασε το κείμενο

.....

8.Στο δωμάτιό του τα βιβλία του

είναι

9.Τους αρέσει να κάθονται

..... μπροστά

στο τζάκι και να κουβεντιάζουν.

10.Το δέμα το λάβαμε

.....

23. Να αποδώσετε στη σημερινή γλώσσα τις παρακάτω λόγιες φράσεις και να τις εντάξετε σε ένα κατάλληλο γλωσσικό περιβάλλον.

1.εκ περιτροπής

.....
.....
.....

2.κατ' αντιμωλίαν (δίκη)

.....
.....
.....

3.ο μη γένοιτο

.....
.....
.....

4.άκρον άωτον

.....
.....
.....

5.επί θύραις (για κίνδυνο)

.....
.....
.....

6.εν κρυπτώ και παραβύστω

.....

.....
.....
7.όπερ έδει δείξει
.....
.....

.....
.....
8.εξώλης και προώλης
.....
.....

.....
.....
9.επ' αυτοφώρω
.....
.....

.....
.....
10.δια πυρός και σιδήρου
.....
.....

.....
.....
11.εξ οικείων τα βέλη
.....
.....

12.εκ των ων ουκ άνευ

.....
.....
.....

13.από καταβολής κόσμου

.....
.....
.....

14.έτερον εκάτερον

.....
.....
.....

24. Τι σημαίνουν οι λόγιες φράσεις που ακολουθούν;

1.από θέσεως ισχύος

.....
.....
.....

2.από καθέδρας

.....

.....
.....
3.από καιρού εις καιρόν
.....
.....

.....
.....
4.από μηχανής θεός
.....
.....

.....
.....
5.αυτός καθαυτόν
.....
.....

.....
.....
6.μετά βίας
.....
.....

.....
.....
7.ως διά μαγείας
.....
.....

8.ΩΣ ΕΚ ΤΟΥΤΟΥ

.....
.....
.....

9.ΕΞ ΑΠΑΛΩΝ ΟΝΥΧΩΝ

.....
.....
.....

10.ΕΚ ΠΑΡΑΔΡΟΜΗΣ

.....
.....
.....

11.ΕΚΤΟΣ ΕΑΥΤΟΥ

.....
.....
.....

12.ΕΚ ΤΟΥ ΑΣΦΑΛΟΥΣ

.....
.....
.....

13.ΕΚ ΤΟΥ ΜΗ ΟΝΤΟΣ

.....

.....
.....
14.ΕΚ ΤΩΝ ΕΝΟΝΤΩΝ
.....
.....

.....
.....
15.ΕΚ ΠΡΟΟΙΜΙΟΥ
.....
.....

.....
.....
16.ΕΝ ΕΥΘΕΤΩ ΧΡΟΝΩ
.....
.....

.....
.....
17.ΕΝ ΛΕΥΚΩ
.....
.....

.....
.....
18.ΕΝ ΨΥΧΡΩ
.....
.....

19.ενώπιος ενωπίω

.....
.....
.....

20.εξ επαφής

.....
.....
.....

21.επί ίσοις όροις

.....
.....
.....

22.επί του προκειμένου

.....
.....
.....

23.κατά κράτος

.....
.....
.....

24.εφ' όρου ζωής

.....

.....
.....
25.κατά το μάλλον ή ήττον
.....
.....

.....
.....
26.μέχρις εσχάτων
.....
.....

.....
.....
27.ο περί ου ο λόγος
.....
.....

.....
.....
28.ούτως ή άλλως
.....
.....

25. Πότε λέμε ότι κάποιος:

1.βλέπει δια της τεθλασμένης

.....
.....
2.δίνει «γην και ύδωρ»
.....
.....

.....
3.διέρρηξε τα ιμάτιά του
.....
.....

.....
4.έγινε πυρ και μανία
.....
.....

.....
**5.αίρεται στο ύψος των
περιστάσεων**
.....
.....

.....
6.εκτοξεύει μύδρους
.....
.....

.....
7.έλαμψε ως διάπτων (αστήρ)
.....
.....

.....
8.βρίσκεται μεταξύ δύο πυρών
.....

.....
.....
9.εξ ιδίων κρίνει τα αλλότρια
.....
.....

.....
10.πατάει επί πτωμάτων
.....
.....

.....
11.είναι υπ' ατμόν
.....
.....

.....
12.δεν έχει σώας τας φρένας
.....
.....

.....
13.τείνει κλάδον ελαίας
.....
.....

.....
**14.κρούει τον κώδωνα του
κινδύνου**
.....
.....

.....
15.βρίσκεται μεταξύ φθοράς και

αφθαρσίας

.....
.....
16.παραβιάζει ανοικτάς θύρας

.....
.....
17.τείνει ευήκοον ους

.....
.....
18.τηρεί σιγήν ιχθύος

26.Προσπαθήστε να αποδώσετε τη σημασία των υπογραμμισμένων λόγιων φράσεων, χρησιμοποιώντας ισοδύναμες λέξεις ή φράσεις της κοινής νεοελληνικής.

1.Ενώ τους έπεισε να αναλάβουν την υπόθεση, τη δύσκολη στιγμή ελαφρά τη καρδία τούς εγκατέλει-

ψε, για να αποφύγει να αναλάβει τις ευθύνες του.

.....

.....

2.Είναι απορίας άξιο πώς κατόρθωσε αβρόχοις ποσί να επιτύχει στις εξετάσεις για την εισαγωγή στις Ανώτατες Σχολές.

.....

.....

3.Πρέπει να αναλάβεις πάση θυσία τα ηνία της επιχείρησης, για να πραγματοποιήσεις τους στόχους σου.

.....

.....

4.Ο έμπειρος αστυνομικός εν ριπή οφθαλμού αφόπλισε και ακινητοποίησε τον επίδοξο ληστή.

.....

.....

5.Ανέλαβε να μεσολαβήσει οικεία βουλήσει, για να λυθεί η παρεξήγηση μεταξύ τους, αν και ήξερε εκ των προτέρων ότι η προσπάθειά του θα ήταν δύσκολη.

.....

.....

6.Η χώρα μας επιδίωξε να τεθούν όλα τα θέματα επί τάπητος και να γίνει συζήτηση εφ' όλης της ύλης, όμως οι υπόλοιπες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης το απέφυγαν.

.....

.....

7.Διέπραξε το ειδεχθές έγκλημα εν βρασμώ ψυχής.

.....

.....

8.Θα πεισθώ μόνον αν το δω ιδίοις όμμασι.

.....

.....

9.Ο ρήτορας ανέπτυξε διά μακρών τις απόψεις του.

.....

.....

10.Αυτά τα έξοδα, ειρήσθω εν παρόδω, δε θα βαρύνουν τον προϋπολογισμό του κράτους, αλλά θα καταβληθούν από ιδιώτες.

.....

.....

11.Ο υπουργός εν τη ρύμη του λόγου ομολόγησε τα βαριά λάθη που διέπραξε.

.....

.....

12.Ενεργεί κατά το δοκούν, γι' αυτό και είναι δυσαρεστημένοι οι συνεργάτες του.

.....

.....

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ 2ου

ΤΟΜΟΥ

Α΄ Από τις σημασίες των λέξεων

1. Κυριολεξία – Μεταφορά –
Πολυσημία των λέξεων (συνέχεια)
.....5
2. Ορισμός.....37
3. Ύφος – Επίεδα
λόγου.....55
4. Άλλες χρήσεις των
λέξεων.....79

Β΄ Από το γλωσσικό μας παρελθόν.....96

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946, 108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟ